

1787/11

ERDÉLY

HONISMERTETŐ FOLYÓIRAT.

XII. ÉVFOLYAM.

4-6 SZÁM

1903.

AZ ERDÉLYI KÁRPÁT-EGYESÜLET
ÉRTESITŐJE.

SZERKESZTI:

BCU Cluj RADNÓTI DEZSŐ. Library Cluj

TARTALOM: Bokor János dr.: A Nyegojon. — Szinte Gábor: A pisztráng. (Két képpel). — Elekcs István: A szkerisórai jégbarlangnál. — M. Székely János: A Bulea-tó. — Za-Lav: A hegyi vasútak által elért magasságok. — Lejtényi Sándor: Az aradi tanulók tanulmányútja. — Rónai Mariska: Szabadkaiak Erdélyben. — Külömfélék: Versényi Gábor: A Boli-barlangnál. — A diáktúristaság kezdeményezői. — Túrlista regulák. — Erdélyi határ- és helynevek. — Egyesületi élet: Választmányi gyűlés.

ELŐFIZETÉSI ÁRA 10 KOR.

AZ E. K. E. RENDES TAGJAI TAGDIJUK FEJÉBEN INGYEN KAPJÁK.

MEGJELENIK IDŐKÖZÖNKÉNT.

KOLOZSVÁR,

AZ ERDÉLYI KÁRPÁT-EGYESÜLET KIADÁSA.

1903.

sz. E. K. E. új tagjai 1903. ápr. 1-től jul. 1-ig.

Alapító.

Ujvidék sz. kir. város..... 200 K

Rendesek

évi 20 koronával.

Csanádpalota község, Gyüd község, Csenger község, Ermihályfalva község.

Rendesek

Uj tag. évi 6 koronával. Ajánló.

Danczinger Dezső, cukorgyári hivatalnok.....	Brassómegyei osztály
Deutsch Armin bankigazgató.....	Zakariás János dr.
Farkas Károly ügyvédjelölt.....	Titkári hivatal
Farkas Mihály rendőr főkapitány.....	Kazatsay József
Fenyvesy Emil p. ü.-szemlész.....	Zakariás János dr.
Gergely Izsó kereskedő.....	Fővárosi osztály
Hajdu István bizt.-int.-tisztviselő.....	Szócs Samu
Handl Károly máv.-pályafelügyelő.....	Veress István
Hrabéczy Tivadar pt.-ig. ellenőr.....	Miklós József
Kömöcsy György máv.-hivatalnok.....	Melit-kó Frigyes
Krátky József könyvelő.....	Boda Géza
Kurtz Salamon kereskedő.....	Titkári hivatal
Kútassy Dezső ref. lelkész.....	Titkári hivatal
László Dénes bankigazgató.....	Zakariás János dr.
Nyir-Acsád község.....	N. kállói főszt. bíróság
Ottlik Géza kir. anyakönyvi felügyelő.....	Zakariás János dr.
Patáky Sándor városi alkapitány.....	Papp Kristóf
Persztik László magánhivatalnok.....	Sebő Sándor
Radó Leó kereskedő.....	Handler Lajos
Rauschenberger Ferencz vm.-főmérnök.....	Grosser Lajos
Rockenstein Nándor r. kath. plebános.....	Grosser Lajos
Schwarz Aladár hivatalnok.....	Schwarz Salamon
Schwarz Salamonné.....	Schwarz Salamon
Sipos Károly ref. coll.-tanító.....	Miklós József
Tardy Edit tanítónő.....	Titkári hivatal
Topálovics János tanár.....	Boda Géza
Várady Géza hivatalnok.....	Titkári hivatal
Vétzy Viktor ref. coll.-tanító.....	Miklós József
Woigt Herman műerdőüzem-vezető.....	Sebő Sándor
Zichy László gróf nagybirtokos.....	Veress István
Zichy Ödön gróf nagybirtokos.....	Titkári hivatal

Előfizetők az „Erdély“-re.

All. főrealiskola igazgatósága Kassa.
New-York szálló bérlősege Kolozsvár.

Pártolók

Uj tag.	évi 2 koronával.	Ajánló
Csepel község		Titkári hivatal
Mézó-Madaras község		Márosi alsó-járási fő- szolgabíróság
Szekula Katinka polg. isk.-tanárnö.		Zakariás János dr.
Szénássy László honv.-tiszthelyettes.		Zakariás János dr.
Várady Kálmán honv.-tiszthelyettes		Zakariás János dr.

I R O D A L O M.

Gyönyörű ajándék jut mind-azoknak teljesen ingyen és bérmentetlenül, akik az Egyetértés politikai napilap előfizetőinek díszes sorába lépnek. Ez az ajándék egy értékes díszmű, amelynek egyetlen művelt magyar család könyvtárából se szabad hiányoznia. A munka a Rákóczy-korszak ismertetése lesz írásban és képből, hivatott írók és ihletett művészek alkotásában hű tükrö Magyarországot legszebb és legdicsebb korszakának. A pompás díszművet karácsony ünnepére minden egyes előfizetőjének megküldi az Egyetértés, s ezenfelül az előfizető a legjobb, legterjedelmesebb és legmagyarabb újságot kapja napenként. Széles körű jelent a mai válságos politikai viszonyok között, amikor a nemzeti jogoknak és szabadságoknak jóformán utolsó védőbástyája a hazafias sajtó. A küzdelem nehéz napjaiban ez a sajtó híven kitartott a harcosok mellett, s míg egyfelől buzdította és bátorította a küzdőket, másfelől megnyerte számukra a felbresztett közvéleményt, amelynek vezetője és szószólója lett. A sajtó e nemes versenyében mindvégig az Egyetértés volt az első, s a diadalból őt illeti meg az országrész. Az Egyetértés mindezekon felül a legterjedelmesebb és legjobban értesült magyar újság, amely nemcsak a közlések leggazdagabb tárháza, de irodalmi művekből is a legkiválóbbakat és legértékesebbeket adja az olvasóinak. Az Egyetértés előfizetési ára egy hónapra egy forint nyolczvan krajczár s előfizetni lehet (legczélszerűbben postautalványon) a kiadóhivatásban, Vármegye-utca 11. sz.

Újság nélkül ma már művelt ember igazán nem élhet. Legyen a gazdának bármennyi a teendője, válságos belső és külső politikai események között még sem zárkozhatik el az újságol-

vasás elől ő sem. Ily körülmények közt valóban nem is szükséges a magyar olvasóközönség figyelmét külön felhívni arra, hogy új évnegyed küszöbén állunk. Erre való tekintettel egyszerűen utalunk arra, hogy ma napilapjaink közt legfüggetlenebb, legszabadelvébb tagadatlanul a Pesti Hírlap. Jó politikával a legváltozatosabb tartalmat egyesíti, úgy hogy ma legtöbb olvasni valót ad lapjaink között. Egy napilap sem jelenik meg napról-napra oly terjedelemben, mint a Pesti Hírlap (28—32 oldal); vasárnapi és ünnepi számai pedig egész kötetek. S bár eszerint az olcsó előfizetési árért (negyedévre 7 kor., egy óra 2 kor. 40 fill.) legtöbbit ad, rendkívüli kedvezményül a karácsony előtti héten nagy képes naptárt is ajándékoz minden előfizetőjének. Azért hívjuk fel erre most a figyelmet, mert a Pesti Hírlap nagy képes naptárát 1904-re csak azok kapják meg, akik legalább július óta szakadatlanul előfizetői a lapnak. Hölgy-olvasóinak pedig kedvezményes áron küldi a Divat Szalon-című, kéthetenként megjelenő divatújságot, melyet elismerten igen praktikusán szerkeszt Szabóné Noga Il Janka, a jeles író. A Pesti Hírlap előfizetői ezt a kitűnő divatlapot negyedévi 2 koronaért rendelhetik meg. Levelező-lapon kifejezett óhajra mutatóvényszámokat is küld a Pesti Hírlap kiadóhivatala (Budapest (V., Váci-körút 78.)

A Magyar Szó a tiszta magyar szabadelvűség és a nemzeti eszme lapja, melynek hazafias szellemével a mostani súlyos válságban oly nagy és nemes hivatást teljesít, amely kiemeli a többi lapok közül. Nap-nap után honszeretettől és meggyőződés melegétől izzó cikkekben kél nemcsak a nemzeti jogok védelmére úgy katonai, mint gazdasági téren, hanem kegyetlenül osto-

rozsa a nemzet külső és belső ellenségeit, akik egyéni becsvágyból vagy más érdekből akadályozzák a nemzeti jogok érvényesülését s a nemzeti érdekek kiélegítettését. Legutóbbi időben egy nagy történelmi sikere volt, melyet jó harát és ellenség egyaránt elismer, akkor ugyanis, amikor az egész parlament a bannak leszerelt minden eredmény nélkül, serkentő, feddő vészkiáltásaival újra talpra állította a nemzeti küzdelmet. Ha lesz valami eredménye a felújított obstrukciónak — és biztosan lesz, — a Magyar Szónak is kell, hogy jusson az érdem borostyánjából. Ami más lapoktól a jelen viszonyok között megkülönbözteti, ez többek között az, hogy folyton napirenden tartja a gazdasági önállóság kérdését s követeli, hogy a nemzeti követelmények mellé kenyeret is adjanak a súlyos gazdasági helyzetben sínylő németnek. Szinte nap-nap után lerántja a leplet a nemzetiségi üzemlekről és az 1848. XX. t.-cz. végrehajtását szorgalmazva máris nagy és szép eredményeket ért el. Ha még megemlítjük, hogy a Magyar Szó mindig bátor, gyakran vakmerő szószóelője minden igaz ügynek akár társadalmi, akár művészeti, akár tudományos téren és gyors, pontos, megbízható értesüléseivel a legnagyobb igényeket is kielégítheti, — elmondottuk mindazt, ami a hazafias újság rövid jellemzésére elmondandó. A Magyar Szó előfizetési ára egy évre 28 kor., félévre 14 kor., negyedévre 7 kor., egy hónapra 2 kor. 40 fillér. Egyes szám ára 8 fill., vidéken 10 fillér. Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, Andrassy-út 48.

Heine Inga, regény egy kötetben, írta Blicher Clausen. A skandináv regényírókban az izzó lélek rendszerint parosul mély megfigyeléssel és cselekményt is tudnak exponálni úgy, hogy az olvasó nem tud megválni a könyvüktől, amíg az utolsó sorig el nem olvasta. Mindezek az előnyök megvannak bőven Blicher Clausen kötetében, amely amikor folytatásokban megjelent az Új Időkben, százával jöttek a levelek és östromolták a szerkesztőséget, hogy árulná el a regény végét. Ilyen érdeklődést csakis jó és művészi becsű regény kelthet. Blicher Clausen regénye a legkiválóbbak közül való, amelyek az utolsó tiz esztendőben megjelentek. Megjelent az Egyetemes Regénytár

sorozatában és ára piros vászonkötésben egy korona.

Szent Agata levelei, írta Váradi Antal. Azok a regények közül való, amelyeket „fehéres“-nek nevezett el az uradalmi divat, mivelhogy a meséjük olyan lusta és átlatszó, hogy a hófehér leányságnak valók. Ami azonban nem zárja ki, sőt egyenesen megköveteli, hogy a meseszövegsük tekintetben érdekes legyen és a jellemzés, a stílus megfeleljen a legmagasabb irodalmi követelményeknek. Az Egyetemes Regénytár, amelynek esetbevégo főladata, hogy a magyar családoknak érdekes, skrupulust nem keltő olvasmányt nyújtson, helyesen tette, a mikor ezt a regényt fölvette sorozatába, a hól előkelő helyet foglal el. Piros vászonba kötve csakis egy korona az ára.

Vértesi Arnold tollából „Innen-Onnan“ czimvel 16 elbeszélés jelent meg az Egyetemes Regénytár legújabb kötetében. Vértesi régi és kedves ösmerőse a magyar közönségnek, s népszerűsége, irásainak elterjedtsége legjobban bizonyítja tollának jelességét. Nem új ember, s így nincs szükség rá, hogy telfedezzük a közönség előtt. Egyik legtermékenyebb írónk, s akik olvassák köteteit, — melyek immár egy, egész kis könyvtárt tesznek ki, — kellemes és élvezetes órákat köszönnek neki. Az orosz írók pesszimizmusán s sötét szi-neiben nevelkedett legújabb irodalmi termelésünkben szinte üdítőleg hat az olyan könyv, mint a Vértesié: nem megrázó és elcsüggesztő, hanem inkább derült és kibékítő hatást kelt bennünk. Olykor itt is megcsillan a melancholia, de egészben véve hiányzanak a viharzó indulatok, meddőbbenlő gyalogságok. Nem keresi az élet örökös problémáit, tátongó mélységeit. Inkább a felszínen marad, de azt, amit lát, figyelő szemmel; élénk érzéssel meséli el. Történeteit mindig érdekesek. A könyv Singer és Wolfner kiadásában jelent meg s egy koronaért kapható.

Urambátyám. A magyar családok legkiválóbb élczlapját ajánljuk olvasóink figyelmébe. Ez idő szerint az Urambátyám az egyetlen magyar társadalmi és családi élczlap. Előfizetési ára 16 korona, az E. K. E. tagjainak 12 korona. Kiadóhivatal: Budapest, VIII. Kerepesi-út 69. III. 53.

ERDÉLY

HONISMERTETŐ FOLYÓIRAT.

Szerkeszti: **Radnóti Dezső.**

Kiadja: az **Erdélyi Kárpát-Egyesület.**

A NYEGOJON.

Irta: **Bokor János dr.**

Pajtás, ha beborult az idő, ne menj a hegyekre
És ne, ha napos is, ha a tarisznya üres.

örülbelül így hangzik az a distichon, a melyet én vagy úgy hároméve a Nyegoi menedékházának vendégkönyvébe beírtam.

Keletkezésének történetét akarom az alábbiakban elmondani s kérem az igen tisztelt közönséget, sziveskedjék idejéből erre nekem néhány percet ajándékozni.

Az E. K. E.-nek eddig meg volt az a szerencséje, hogy kirándulásai mindig sikerültek. A résztvevők fáradságát mindig napfényes idő, pompás kilátás, no meg bő enni- és innivaló kísérte. Oly dolgok ezek, melyek közül ha csak az egyik hiányzik is, a kirándulás nem sikerül. Úgy hiszem, hogy a mi elkényeztetett közönségünk nem is igen sejtí azokat a helyzeteket, a melyek olyankor következnak be, ha mind a három hiányzik. Azért, hogy fogalma legyen róla, számos kirándulásaim közül leírásom tárgyául azt választottam, a mely egészen ilyen körülmények közt ment végbe, t. i. a nyegoji kirándulásomat.

Ez tulajdonképen végső epizódja volt egy nagy erdélyi bolyongásnak, a melyet iskolánk egy fiatal tanulóival csináltunk s aki tizennégy éve daczára még az én törik-szakad vállalkozásaimban is mindvégig kitartott.

Mikor már Erdélyt mindenfelé bejártuk, úgy határoztuk volt, hogy útunk végén felmegyünk annak legmagasabb pontjára, hogy onnan a kies, szűkebb hazán megegyszer végig tekinthessünk.

Búcsut véve tehát a szép és vendégszerető Petrozsénytől, Szeben felé indultunk, onnan pedig, miután a várost megnéztük s a S. K. V.-tól a szükséges útmutatásokat megszereztük, a Nyegoji kirándulások fő kiinduló pontjára: Felekre.

Az idő már napokon át boros volt s ilyen volt akkor is, midőn a szeben-fogarasi vicinálissal augusztus első felének egyik délutánján, oda megérkeztünk.

Kérdézősködésünkre a falu első szállodájába a »Hotel-Nyegoj«-ba útastottak bennünket. Itt az a szerencsénk volt, hogy bár a község túrista forgalma elég nagy, ennek az egyetlen szállónak egyetlen padlás szobája épen üres volt s mi lefoglalhattuk. A korcsmárossal nem sikerült megismerkednünk. Ellenben háziasszonyunk oly kurucz hangsúlylyal beszélte a németet, akárcsak jómagam, úgy hogy a második mondata után egész bátran magyarul szóltam hozzá.

Elibünk rakta, amije még ételmaradékból, s hideg ételekből volt s dicséretére legyen mondvá, ételei bár egyszerűek, de jók és olcsók voltak.

Miután egy kissé kipihentük magunkat, mentünk felkeresni a vezetőt, mint a hogy a S. K. V. útmutatójában találtuk. Rövid keresés után ráakadtunk. Az alku hamar megtörtént. Úgy határoztuk, hogy lovon fogunk menni egész a pénzügyörökgig s ott, közvetlen a hegy lábánál megkezdjük a mászást.

Erre a hátralévő időt a helység megtekintésére fordítottuk. Végig sétáltunk a fő utcán s míg én a házak díszítési módjait tanulmányoztam, útitársam egész figyelmét a falun végig nagy nyivással és lebbenő fülekkel hazafelé vágató disznócsordának szentelte, mert mint városi fiu, olyat ő még sohasem látott.

Járás-kelés közben a falu dérekán egy vegyeskereskedést fedeztem fel.

Befordultam, hogy levélpapirt vegyek. A boltos a pult mögött ült s írásából csak úgy félszemmel felém pillantva, mogorván kérdezte:

— Miben utazik? Levélpapirban, — felelém.

— Köszönöm el vagyok látva. Szerencsés utat!

Alig tudtam ezzel a mérges szatócsossal megértetni, hogy semmi szándékom a nyakába sózni egy csomó „extrafin note papert“, hanem inkább venni akarok. Végre is adott levélpapirt, az igaz, drágát is, rosszat is.

Az idő azonban vigasztalanul borus volt. A Nyegoj úgy beleburkolódzott felhő köpenyébe, mint egy túlszemérmes hölgy s még csak a lába fejét sem mutatta. A barometer azonban emelkedőben volt. Tehát reggel bármi történjék is, indulunk. Ezzel az erős elhatározással vacsorálni mentünk.

Nem volt a teremben senki, csak két serdülő házi szárnyas, egy kakas és egy jércze, a kik csendesen bólogtak egy éltes billiárd egyik párkányán.

A vacsora azonban sikerült. De azért tekintettel a Nyegoj imént tapasztalt állapotára, felhős homlokokkal és borus gondolatokkal lifteltünk fel a rozoga lépcsőn az egyetlen padlás-szobába.

Egy ágy és egy diván volt benne. Én lefeküdtem az ágyba, útitársam a divánra.

A diván nem volt különösen új, de viszont az ágy is annyira rozoga volt, hogyha az ember fordult rajta, bizton azt hihette, hogy csónakázik. Annyi bizonyos, hogy hosszában, szélteben egyformán mozgott.

Az első szunnyadás után elkezdtem rajta kinematikai tanulmányokat végezni. Amikor azonban épen egy újfajta haránt mozgással tettem kísérletet, ágyam türelmét elvesztette s a közepe nagy csattanással leszakadt. Nem vettem nagyon szívemre a dolgot. Csak arra voltam kíváncsi, hogy mit fogok álmodni, ha elalszom. Vajjon azt-e, hogy V betű, vagy azt e, hogy parabola vagyok. Egyiket sem álmodtam, mert nem tudtam elaludni. Felkeltem tehát s gyertyát gyújtottam.

Délceleg fagygyugyertyánk lángjánál láttam, hogy útitársam ifju könnyelműséggel sokkal tovább nyújtózott, mint a diván s a takaró ért s hogy lelógó lábait ugyancsak rózsaszínűre festette a törött ablaküvegen beömlő nyirkos falusi levegő. Mindenek előtt ágyát toldottam meg egyetlen székünkkel, azután lábait burkoltam be köpenyembe. Erre hozzáláttam a saját nyoszolyám felépítéséhez, illetve lerombolásához. Amennyiben, hogy minden kilátását elvegyem a további leszakadásra, összes deszkáit leraktam a padlóra s úgy feküdtem bele újra.

Azonban alig szürkült, már talpon voltam, hogy térképemet tanulmányozzam. Ezt azonban, mint észrevettem, este otthagytam az étkezőben. S bár a csárdában még minden aludt, leballagtam érte.

A mint a nagy terem ajtaján beléptem, láttam, hogy az antik tekeasztal dagadó dunnákkal van megrakva. Bizonyára a vendéglősné iderakja éjjelre felesleges ágyneműjét, — gondolám — s egykedvűen folytattam útam a másik szoba felé. Azonban mekkora volt meglepetésem, mikor a veterán billiárd másik végénél a dagadó vánkosoakba besülyesztve két alvó emberfőt pillantottam meg. Az egyikén bajusz volt s kurtára nyírott haj, míg a másikon nem volt bajusz, ellenben hosszú volt rajta a haj. Persze, ha olyan

praktikus észjárásom lett volna, mint a minő professzornak többnyire nincs, már a körül heverő loden ruhákból és harisznákból is kitalálhattam volna, hogy egy ifjú turista-pár ütötte fel éjjeli fészket a tisztas teke-asztalon. Így azonban kezdtem Ovidius nyomán metamorfondirozni, affelett, hogy miből is lett az a két ember. Hogy vajjon a két teke-golyó, vagy pedig az a két ifjú baromfi változtak-e emberekké.

Azonban nem sokáig elmélkedhettem, mert az egyik fő megmozdult s erősen mutatta, hogy ébredni akar.

Erre csendes, de határozott léptekkel a másik ajtó felé siettem. Azonban alig húztam be magam után az ajtót, rögtön utánam fonografált kedves német nyelven egy félreismerhetlen férfi hang:

— Ki az?

— Hát én vagyok! — felelém szeliden.

— Mit akar?

— Ki akarok menni.

— Hogy került oda?

— Itt maradtam az este.

— Hát ott aludt?

— Itt bizony, mert mikor távozni akartam, már lefeküdtek s nem akartam önöket zavarni.

— Ejnye, ejnye. No várjon mindjárt kimehet.

— No csak azt várjátok, hogy én arra várjak, — gondolám, — ki megyek én azonnal is.

S minthogy felfogásom szerint az ablak nem egyéb, mint olyan üvegajtó, amelynek küszöbe a szokottnál magasabb, a következő perczen már fenn voltam térképpemmel első emeleti lakosztályunkban, ahol útitársam még mindig csendesen szuszogott.

Ekközben megjelent vezetőnk, az öreg hegyi szellem is. Azonban külséjével sehogy sem mutatta, hogy vezetni akar bennünket. Nem lepett tehát meg, mikor kijelentette, hogy ő nem jöhet, mert neki a tehenét kell vásárra vezetni, minket pedig majd fia fog kalauzolni. Mivel a fiu szintén bejegyzett vezető volt, kénytelenek voltunk a változásba belenyugodni.

Nemsokára négylovad magával megérkezett ő is. Derék szál bocskoros legény volt s két gyermek atyja. Mi is vettük tehát tarisznyánkat, amelybe egy doboz theán és czukron kívül még egy darab kenyér, kovászos ugorka s egy csinosan sült tyuk volt belepakolva.

Felültünk s a menet megindult.

Útunk mindenütt a Felek patak mentén vezetett, amely nagy ívben kanyarodott be a Nyegoj tövéhez. Miután egy-két csigere malom és elpusztult üveghuta mellett elhaladtunk, beértünk a völgybe, a Pojana Nemtuluijra, amely a pénzügyörök őrházához vezetett. Mivel talpalóval ellátva nem voltunk, lovaglás közben nadrágunk fel, harisnyánk pedig lecsúszott s meztelen lábszárunkkal ugyancsak csipősen játszadozott a friss havasi szellő. A csendes ügetést csak útitársam derítette fel, akinek a lovaglásban ez volt a debűje s évődő lovával folyton disharmoniában volt az útirányt illetőleg.

A Nyegoj egyébként még mindig borús volt, de felhőköpenyét mégis egy kissé feljebb vonta s úgy bokán alul engedte látni zöldelő erdőruháját.

Amint a völgybe beértünk, megkezdődött a patak morgás, a természetnek az a felséges muzsikája, amely a Nyegojon különösen észlelhető s menél magasabbra hág az ember, annál jobban erősödik.

Körülbelül két óráig tartó lovaglás után megérkezünk a pénzügyörök-höz. Szívesen fogadtak bennünket s meghívtak, hogy házukban pihenjük ki magunkat.

Miután a lovakat visszafelé irányítottuk, rövid pihenés után, közvetlen a pénzügyörök épülete mögött megkezdtük a mászást a Bucaciunak, vagy Beriaciunak nevezett oldalgerincze.

Az első másfélóra a nyirkos, csúszós ösvényen valóban fásasztó volt. Az utat talán még fásasztóbbá tette a mindent belepő felhő és köd, amely alig engedett látni pár száz méternyire. Jól esett tehát megpihenni azon forrásnál, amelyet talán a szent szűznek ott lévő képéről Mária-kútnak neveznek.

Ezután félköralakban mentünk tova s igyekeztünk magunkat a völgy daczára az eddig elért magasságon megtartani. Átkeltünk eközben több víz-esésszerű patakon is, amelyek a fogarasi hegyláncból nagyszámmal sietnek a meredek lejtőkön az Olt felé s már a lapály közepéről látszanak, mint a gerincz oldalán levonuló ezüst szallagok.

Lassanként azonban kezdett az eső permetezni s a különben is hideg levegő még jobban lehűt. A lehulló csapadék mennyisége mindjobban fokozódott, úgy, hogy mikor a Serbota-vízesésén átkelve a gerinczen lévő menedékházhoz kezdtünk felkapaszkodni, már zápor paskolt bennünket. Részemről egész természetesnek találtam a helyzetet, amennyiben el voltam rá készülve, de nem úgy útítársam. Ő még akkor nem tanult volt filozófiát s nem tudta, mi az a stoicizmus: kezdett türelmetlenkedni s minthogy lassanként átáztunk, fázni is. A helyzet humoros felfogásával igyekeztem felderíteni, ami némiképp sikerült is. Vezetőnk nem mondott se jót, se rosszat, hanem csak kapaszkodott víztől, sártól szutyogó bocskorában rendületlenül felfelé, akárcsak egy csatába induló legiónárius.

Bár pihenés nélkül mentünk, a sok csúszás, botlás következtében jól benne voltunk már a délutánban, mikor végre a menedékházat megpillantottuk. Lucskosan átázva és fázva csakhamar meg is érkeztünk.

A menedékház előszobájában érdekes látvány fogadott bennünket. Ennek középpontja egy jókora takaréktűzhely volt, amelyben kellemes meleget árasztva pompás fenyőhasábok pattogtak. A tűz helyet vagy 9—10 ember vette körül a legtarkább csoportban. A társaságot láthatólag megleptük váratlan ott termésünkkel, mivel nem hitték, hogy turista ebben a gonosz időben felmerészkedik a Nyegojra. Itt ugyanis már reggel óta szakadatlan esett. De azért csakhamar összebarátkoztunk. Nekivetkőztünk mi is és kezdtük, amink volt szárogatni, miután a gubák és bocskorok egyrésze udvariasan félrevonult, hogy a mi holminknak adjon helyet. A rend emberei, akik őrzőket végeztek s már reggel óta vártak jobb időre, csakhamar búcsút vettek, hogy még a sötétség beállta előtt levergődhessenek.

Útítársam, aki hidegtől és fáradságtól elcsigázva ért el idáig, mint éhes farkas vetette magát a fahasábokra s a csobán társaság öröme oly fűtést vitt véghez, hogy komolyan féltetni kezdtem a menedékházat. Bár oláhul egy kukkot sem tudott, mindazonáltal, amint észrevettem, a pantomimika segítségével élénk társalgásba elegyedett velük. Én ezalatt teát főztem, a miben a házmester segédkezett.

Pantalós, szakállas, kb. úgy 35—40 év körüli ember volt ez, egy sovány, hórihorgas székely, aki egyformán beszélt a magyar, német és oláh nyelvet. Elpanaszolta, hogy havi tíz forintért őrzi a házat s mivel folyton rossz az idő, turisták nem jönnek s így borraivalót sem igen kap, azért nyomorúságos az élete ebben a vadonban. Beszédközben jókat húzott egy butykosból, amelyben vízzel elegyített spiritusz volt. Ez képezte — mint mondá, — állandó italát és vigasztalását. Észre lehetett venni, hogy ez az életmód szellemét már teljesen berozsdásította.

Miután egy kissé felmelegedtünk, kezdtem gondolkozni a vacsoráról. Félre vontam tehát tanácskozássra házigazdánkat. A Nyegoj-menedékház, mint a fogarasi kirándulások központja, mindenütt úgy szerepel, mint a mely legjobban van berendezve, ágyakkal, étellel, itallal állandóan s a legjobban el látva. Erről biztosított engem a S. K. V. szebeni irodája, de maga a feleki öreg vezető is. Mivel a menedékház étlapja vagy 10—12 fogást mutatott fel, azért Felekről való elindulásunkkor csak reggeliről gondoskodtunk. Képzeltető tehát, hogy mekkorát néztem, mikor a házmester kijelentette, hogy bor

és rum ugyan van elég, de ennivaló semmi sincs. Nem akartam neki elhinni s kezdtem faggatni. Végre habozva bevallotta, hogy van még egy darab szalonna és egy véka kukoriczaliszt, s hogy az imént csak azért tagadta el, mert neki is ez volt már egyedüli élelme. Nagyobb bizonyosság okáért levitt magával a pinczébe. Szesz volt ott bőven. Épen reggel szállított még hozzá fel lóháton két feleki paraszt két újabb ládával, de ennivaló a szalonnán és a kukoriczaliszton kívül nem volt semmi. Ez elég szomorú tapasztalat volt.

Visszamentem az előszobába és razziát tartottam az összes jelenlévők tarisznyáiban, de szalonnán és két uborkán, továbbá kenyéren kívül egyebet nem találtam. Eszerint az éléstárban volt kukoriczaliszt, kevés kenyér, két uborka, szalonna s a velünk hozott tyuknak némi maradványa, a melyet szerencsére nem ettünk meg teljesen. Ezt az élelem-mennyiséget mindazáltal elégségesnek tartottam arra, hogy holnap, ha az idő kiderül, vele a még hátralevő 1000 mt megmásszuk.

Hozzáláttam a vacsora készítéséhez. Neki vetközni nem igen kellett, minthogy ezt már érkezésünk alkalmával megtettük. Felmérettem vagy három liter kukoriczalisztet s mivel mint ujdonsült erdélyi ember a puliszka-készítést még nem értettem, a Dunántúlról vettem hozzá receptet Először prószát akartam készíteni, de ahhoz tej kellett volna. A házmester azt állította, hogy a csobánok hozhatnak. Azonban nem volt kedve egyiknek sem kimozdulni ebben a fertelmes időben. Kétszeres, majd háromszoros árt ígértem. Erre az egyik csobán elindult. Nem telt azonban bele tíz percz, már jött vissza sárosan, átázva és üres csuporral. A zápor, a szél, no meg az útjában állott rohanó patak, visszatérésre kényszerítették. Ekkor nem maradt más hátra, mint a szalonna felhasználásával gánczát vagy beczéző nevéen gániczát főzni. Kértem tehát egy nagy lábost, legalább is nyolcz emberre valót; mint-hogy főztemhez vendégül akartam látni az egész társaságot. Nem telt bele egy óra. kész volt a vacsora. Mondhatom becsületet vallottam vele. A csobán-társaság egyhangulag kijelentette, hogy a mamaliga elbujhat mellette.

Volt vendégeim közt egy öreg csobán is, aki csak imént jött ide a régi menedékházból, amely az újtól néhány lépésnyire fekszik s rossz idő alkalmával a csobánok tanyájául szolgál. Magas, szikár alak volt az öreg, ősz hajjal és bajusszal. Azonban komoly, patriarchalis jellegű arca sáppadt és beesett volt. A házmester elbeszélte, hogy a hetven évet meghaladott aggastyánt állandóan rettenetes gyomorgörcsök kínozzák s mikor rájön, messze lehet hallani jajgatását a vadon csendjében. Már gyermek korában a havasokra került, hogy honnan maga sem tudja.

Mi túristák, a kiket a havasok tetején elbűvöl a fényár, ujongó kedvre derit az izgató levegő s az erdők balzsamos illata, néha bizonyos irigységgel tekintünk a havasok lakóinak életére, a melyről azt képzeljük, hogy csupa boldogság, csupa jó kedv, és megelégedés. Az embernek azonban mindenütt kijút a szenvedésből. Képzeljük el csak ennek a szerencsétlen öregnek az állapotát, akinek rettenetes gyötrelmei közt senki sem nyújt egy kanál meleg ételt s egy orvos sem ír számára receptet. . . .

— Hej, uram, ajánlottam én már ennek orvosságot, de nem fogadja el. Mondá a székely.

-- Ugyan mit?

— Ezt ni, -- válaszolta s kihúzott kabátja belső zsebéből egy kurta kétsövű pisztolyt.

Végre az egész társaság aludni tért. Mi ketten ótitársammal bementünk a hálószobába, ahol elég hűvös volt, bár lobogott a vaskályhában a tűz. A többi ágyakról is leszedtük a takarót s a magunkéra vittük. Oda künn ekkor már kitört a vihar teljes erővel. A fal mellett álló gyertyánkat kétszer is kioltotta a szél. A vaskos fenyügerendákból összerótt épület minden izében ropogott. Szinte várta az ember, hogy egy erős szélroham kiemeli sarkaiból s velünk együtt lelódítja a mélységbe.

Mielőtt elaludtunk volna, lapozgattuk a vendégeknyvet. A neveket kísérő megjegyzések mind rettentő szelekről, ködről, esőről, viharról szóltak. A zord idő miatt többen napokig voltak kénytelenek itt maradni.

— Fel csak feljöttem valahogy, de hogy hogyan megyek le, azt nem tudom, — írta volt az egyik vendég.

Képzeltető, hogy ily ómenek után ezen a kietlen helyen rajtam is bizonyos ideges izgatottság vett erőt. Már-már hajlandó voltam vállalkozásomat annak a bizonyos diszes fülű állatnak nevével titulálni, ha még mindig nem reméltem volna, hogy eső és szél az éj folyamán kidühöngik magukat s akkor reggel, ha egy kissé későbbben is, megindulhatunk a tetőre.

Bár a nagy fáradság miatt reggel későn ébredtem, mégis homályos volt a szobában. Sejtettem, hogy reményem nem teljesült, s a Nyegoj-csúcsot nem fogjuk elérni. Mikor kinéztem, permetező eső hullt az éjjeli frissen esett hóra s azt gyorsan elolvastotta. Szomorúan néztem a gomolygó felhőkben néha-néha ki-kivillanó hatalmas sziklafalakat és a bérczkatlanokat, amelyeknek rejtelmes mélysége beleolvadt a ködbe és felhőbe.

Tanácskoztam a vezetővel. Mindenkép ellenezte a felmenést. Mikor pedig kapacitálni igyekeztem s nagyobb díjat ígértem neki, feleségére s gyermekeire hivatkozott, a kik miatt nem koczkáztathatja egészségét, sőt talán még életét is.

Mínthogy az élelem hiánya miatt az idő jobbra fordulását nem lehetett már megvárni, bele kellett nyugodni a változhatatlanba. Elhatároztuk, hogy fél óra múlva indulunk lefelé, remélve, hogy a csendesen hulldögáló eső ezalatt még inkább szünni fog. Ez ugyan nem következett be, de azért megindultunk.

A visszavonuló sereg öt emberből és két lóból állott. Elöl ment a vezető, utána mi ketten, aztán a két ló s végül a két feleki paraszt. Azonban alig haladtunk vagy félórai utat, a zápor, mely mintha csak arra várt volna, hogy a menedékháztól eltávolodjunk, teljes erővel újra zuhogni kezdett. Átáztunk hamarosan s lekönnyasztott fővel, mindegyikünk csak saját magával elfoglalva bandukoltunk előre.

Az ösvények is patakokká változtak és bokáig csobogtunk a friss lében. A hallgatagságot csak néha-néha törte meg egy-egy szitok, mikor egyikünk, vagy másikunk megbotolva belemarkolt az ösvényt szegélyező gyalogfenyőbe. Ez a cserje sok esőlevet tud bozontos lombozata közt felfogni, a melyet aztán a legcsekélyebb érintésre nagy adagban loccsant az érintő derekára, lábszáraira.

A lefutó vizereken való átgázolás kezdetben nem okozott nehézséget, mert a víz nem volt mély s így az ár sem igen erős, bár vízmennyiségük az éj folyamán a tegnapinak legalább is ötszörösére emelkedett. Kettő azonban oly vad rohanással s nagy köveket görgetve, oly hatalmas árral zuhogott lefelé, hogy egyikünk sem merészkedett belebocsájtkozni. Abban állapotunk tehát meg, hogy egyik négylábu útitársunkat küldjük előre, hadd próbálja ki az a vizet. Ez, mint bátor turistaló, habozás nélkül az árba bocsájtkozott s egy kis ingadozással átgázolt a hamuszínű folyadékon s a tulsó partról egyikedvüen nézett vissza az innensőre. A második ló már egy kétlábu pajtással nyergében került át a másik oldalra. Átkelt társunk azután mindkét lovat visszafelé fordította s azok visszajöttek becsülettel, úgy, hogy a második forduló után már mindnyájan átvoltunk szállítva. Két ízben kelünk így át.

Déltájban már a Beriaciu gerinczen kapaszkodtunk felfelé, de azért még

— Szakadt, egyre szakadt s a zord Nyegoj zúditotta záporát.

Az eső csak akkor kezdett csenedesedni, midőn a Beriaciu tulsó oldalán a pénzügyőrökhez kezdtünk leereszkedni. Síkos és sáros volt ez az út. Nem egyikünk ült le itt anélkül, hogy valaki ülással kínálta volna s nem egyikünk

vágta magát hanyatt, pedig nem is volt nehézköros. Végre is csak leértünk. Azonban a vágy, hogy ebből a gyászos hegységből szabaduljunk, annyira áthatott bennünket, hogy a jó finánczokhoz be sem köszöntve, a zúgó hegyi árral versenyt igyekeztünk a völgynek nyílása felé a síkságra. Mialatt ezt tettük, az eső megszűnt, akkorra pedig, amire a síkra kiértünk, sütött a nap.

Nem mertem visszatekinteni. Bizonyos voltam benne, hogy a Nyegoj összes csúcsai gúnyos grimászokkal vigyorognak utánam. Úgy d. u. négy óra lehetett, mikor teljesen ki-merülve bekutyagoltunk Felekre. Amily dőlczeg volt a katabasis, ép oly kedvetlen és lehangolt volt az anabasis.

Szobánkban még minden úgy volt, ahogy elhagytuk. Még csak az ágyak sem voltak megvetve. Először is szárazba tettük magunkat és rendbe hoztuk külsőnket. Miután ebédeltünk, látni akartuk fáradalmaink színhelyét. Oda ültünk tehát a padlásszoba ablakához, ahonnan belehetett látni az egész fogarasi hegylánczot. Egyetlen felhőrongy sem zavarta a kilátást. A páratelt lég a távolságot kisebbitette s majdnem minden részlet egész tisztán volt látható. Jobbról a Szurul terpeszkedett, döllyfösen, mint valami elhízott czukorsüveg, aztán jött kettős csúcsával a Nyegoj Alatta a Serbota felfutó gerinczének torkolatánál kivehető volt még a menedékház is. Odább a Venatore, Vistea mare, Ucsia mare stb. emelkedtek.

A czik-czakkos, szaggatott ormozatu lánczra, amelyet a skót vándor hazája hegyeivel szokott összehasonlítani. épen haránt sütött a nyugovóra hajló nap. Szerelmesen ölelte körül rég nem látott kedvesét, akit tőle a felhő elrabolt s örömeiben fényözönbe borította s ragyogó szinpompába öltöztette. Az egyébként szürke sziklacsúcsok most a kék, zöld, piros és sötét színeknek legérdekesebb árnyalataiban pompáztak a rezgő, élesen határolt napsugarakban. Alább erős contrastként a lefutó völgyek mély árnyékkal voltak takarva s csak itt-ott látszott az oldalgerinczek kiemelkedőbb pontjain egy-egy odavetődött sugárköteg fényében az erdők sötétzöldje.

Valóban lehetetlen volt betelnünk ezzel a látvánnyal. Útitársam, miután egy ideig szólanul bámulta az előttünk kitérult remek panorámát, felledve minden bajt, boszankodást, fáradságot, végre így fakadt ki:

— Tanár ur, holnap menjünk fel újra!

A pisztráng hazája.

(Szinte Gábor felvétele.)

A PISZTRÁNG.

Irta : **Szinte Gábor.**

úgó patakok hűvös habjaiban lakik a pisztráng.

Sohasem látod, mert nem fitogtatja csillogó testét, mint más közönséges hal, mindig rejtve marad a tajtékzó hullámok alatt, valamely kődarab mellé meghúzódva. A mély vizek sötét árnyában surran odébb, vagy a csobogó habok átlátszatlan fodrai közt száguld széleseben, víz ellenében. Nincs oly sebes árja a hegyi pataknak, melynek hullámaival meg ne birkózna, s csak az embernyi magas zuhatagon próbálkozik átvetődni a szabad levegőn.

Félénk állat, de torkos és nagy rabló. A patakok réme, mert minden kisebb halat fölfal, még saját fiait sem kiméli. Mindig lesben áll rejtek helyén s innen rohan martalékára. Jaj annak a vízi állatnak, mely az ő leskörébe jut. Ha rögtön föl nem falhatja, addig marja, míg el nem üldözi. Pisztráng társával is élet-halál harcot vív. Azért egy jó posztóban, csak első rendű pistrángot találsz, s ha azt kifogtad, rövid időre rá helyét már egy hasonló rendű foglalta el. Ezt jól tudják a gyakorlott horgászok, s mint ismert helyeket, ismételten felkeresik.

A sebesen hordó és sodró hullámok szállítják, a mindig éhes rablónak a táplálékot, úgy áll fel tehát leshelyébe, hogy egy morzsa se menekülhesen éles szemei elől; a mellett biztonságban érezze magát, hogy kirohanásaiban veszély ne érje.

Mert hát töméntelen az ellensége s nem tudhatja melyik pillanatban végzi életét. Izletes húsa miatt sokan lesnek rája, s ezek közt nem utolsó :

az ember. Télen szigonnyal lesi, tavasszal hálóba keríti, nyáron mérgezi, vizét lecsapolja vagy horogra fűzi. Sok a nemes és még több a nemtelen halász. És mégis a tehetetlen kis teremtés fenntartja magát, küzd az étellel s csak egy kissé gondos kezelés mellett benépesíti a vadregényes hegyvidék minden zúgó patakját. Azok a csavargó, fodrozó, tajtékozó patakok mennyi életet rejtenek magukban. Mennyi varázs, mennyi báj: harmatos fűszál, mohós köszirt az átlátszó víztűkörben! Az örökké susogó lombos erdők árnyát átszeli a beszédes patak, melynek minden habját aranynyá változtatja a játszi verőfény s a csendes susogásból kihangzik az örökös csobogás, vidám csörgedezés.

Ez a pisztráng hazája.

Csendes nyári estén, vagy a korai napkeltével indul meg a horgász, mikor még a mély árnyék benn fekszik a vízben s a verőfény nem riasztja meg a halat. Suhint a hosszunyelű horog, zizzen a víz fölött a vékony húr, mint a szitakötő szárnya, becsobban a vízbe a kis angol horog s a következő pillanatban vígan perczeg a rulette fogas kereke s meg van fogva már a kis éhes hal, mely az éjszakát a csöndes vízben átszunyaltta. Ficákol egy nehányat, rohan a horoggal torkában, melytől meg nem szabadulhat. A rulette meg perczeg s egyre közelébb jut a parthoz a kedves zsákmány; már alig tesz erőteljesebb mozdulatot, s egy kis rántással a szárazon van. A halász folytatja munkáját, újra kivetí horgát, s ismét kr-kr, hallani a kedves perczegést.

Gyönyörködtető multság ez; de nagy szakértelem kell hozzá. A műlegyek ismerése, hogy mely időben, melyikre csap a hal, a horog kivetése, hogy meg ne riadjon a hal tőle, a kihúzás hogy bele ne szakadjon a megfogott hal, mindmegannyi tanulmányt igényel. A gyakorlott horgász ismeri a helyet, hol hálnak lennie kell, rossz helyen horgát ki sem bontja. Ellenben az alkalmas helyet teljesen kihasználja, terjedelmes mély vízből 4—5 drbot is kihúz. Másképp kell horgászni a csöndes, mély vízben, vagy tóban és másképp a sebesen rohanó zuhogásban. Jó horgász legteljebb egy órát tölt a víz partján s ezalatt megtölti kosarát. Éhes horgász napokig elkujtorog a parton 4—5 kosarat megtölt s még sem elégszik meg vele. Átgázol a vizen, felülről lefelé, alulról fölfelé, mindent megpróbál, csakhogy heves szenvedélyét kielégítse. De igazi horgász szerencsáját soha sem meríti ki; 10—15 drb untig elég a finom pecsenyéből.

Sok módja van a pisztráng elkészítésének; de általában konyhára vinni, s onnan feladni az asztalra, mint a többi éték fogást, nem tartom delikátnak. Ott jó az, abban a vadregényes helyben, hol a pisztráng terem. Azon frissen tüzet rakni, nyárson sütni, mintegy koronája a halászatnak.

Igazi horgász, a tűzrakásban, a halbonczolásban, sütésben, de még az evésben is virtuóz lehet. A szabadban való szakácskodás külön tudomány, melyhez, sem a franczia, sem az angol szakács nem ért. A ki a természetet szereti, az méltó hozzá, hogy fenékgig élvezze. Annak minden szokása, mozdulata ahoz alkalmazkodik. Élvezet végig nézni, egy ilyen gyakorlott mestert foglalkozása közben.

Először tüzet rak, aztán nyársat hegyez, majd a sütésre szánt, halakat válogatja ki, melyek legfennebb araszniaiak lehetnek. Ha a tűz leszakadt,

négy ágas fát ver be a földbe, s ezekre fekteti az állvány fákat. A favégek körös-körül még égnék, a közepen izzó a zsarátnok. Felszítani a tüzet nem szabad, csak a favégek lángolnak még. Most a hal-tisztításhoz fog, mely csupán abból áll, hogy a beleket dobja ki egy mester-fogással. Éles késével a hal torkát átmetszi, a hasi részt óvatosan felhasítja, egészen a végbél nyílásig, s az így keletkezett sebhelyen jobb hüvelyk ujját végig tólva, az összes beleket egy kézmozdulattal kidobja. Óvatosan vigyáz, hogy a belek meg ne sérüljenek, nehogy a sebhelyet bepiszkolják. Mert a halat megmosni nem szabad, ízét, zsíráját menten elveszíti a víztől. Még külsejét sem mosdatja, takarítja, pillanatra sem, mert a hal testét övező, finom nyák hártya és a pikkelyek, mind szükségesek az ő művészetéhez.

Most a jól hegyezett nyársat a szájon át tolja be, s ennek hegyét átvezetve a hasüregen, a farki rész izmaiba meríti. Majd gyöngéden megsózza, de csak a sebhelyet s így fekteti a tűz felett az állványra, mint egy csolnakot, hátával lefelé. Forgatni nem szabad, de ha jól elhelyezte, ott is hagyhatja, mert a nyárs nehezebb bunkós vége teljesen elég az egyensúly fenntartására.

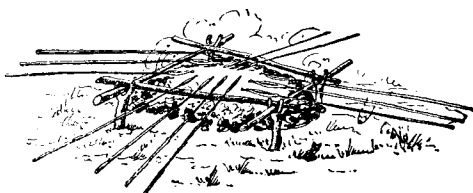
Egy-két perc alatt a hasüreg megtelik lével, majd forrni kezd, a külső rész megpirul, s mikor a felső részek is elkezdenek pirulni: kész a pompás pecsenye, csak meg kell enni.

Ez is ám mesterség! Ezt is meg kell tanulni.

A tűztől távolabb, a mohos gyepen, egy fatövében, kis dombon, helyet foglal, balkezében óvatosan állandó vízszintes fekvésben tartja nyársát, mert még mindig elcsepeghet a drága lé. A kopoltyunál, kissé félre tolja a bőrt, s ezáltal kibukkan egy hússzelet vége, melyet ujjával meg fog és végig hasít. A nyárs még mindig benne van, ennél fogva tartja. Így addig tépi, hasogatja az izom szeleteket, míg csak benne tart. A külső kéreg, egy darabban, mint valami preperatúra, épen marad, s csak miután az egész beltartalmát elfogyasztotta, dobja le a burkolatot a nyársról, hogy újabbat húzhasson rá.

Azt hiszi talán valaki, hogy ez hosszadalmas és fáradságos művelet?

Egy nagy társaságban, dús lakoma után, midőn senki még csak halani sem akart az evésről, bemutattam a műveletet s pár óra alatt 170 pisztráng sült meg. Mindenki megtanulta, mindenki megkívánta s azt hiszem nem is felejtí el soha!

A tűzhely.

(Szinte Gábor rajza.)

Nyárson-sült készítés.

A SZKERISÓRAI JÉGBARLANGNÁL.

Irta: **Elekes István.**

közelmúltban összeverődünk vagy 15-ön s egy meleg nyári nap délutánján útnak indultunk a szkerisórai jégbarlangot megnézni

A társaság felerészben tordaiakból, felerészben topánfalviakból állott.

D. u. 3 órakor indultunk el Topánfalváról, hogy még napvilág elérhessünk a 35 klmre fekvő Szkerisórára, a községi bíró házáig.

Részint kocsin, részint kerékpáron utaztunk.

Pár percz mulva a topánfalvi tetőn voltunk. Innen láthatuk azt a szép tájat, a melyről Br. Eötvös József ezt mondotta: »Ennél szebb vidéket Svájc sem mutathat fel.«

Emelte a vidék szépségét a pásztor fiuk bús dallamu furlyázása.

Tovább folytattuk útunkat, mindenütt a Nagy-Aranyos mellett, míg 6 óra felé Gura-Albákulujba értünk.

Itt a körjegyző szívességét és vendégszeretetét vettük igénybe. Igen pompás ozsonnát adott. Kevés idő mulva útnak indultunk. Szembe találtuk útunkban a szerszámfát, csebret vivő mőczokat, a kik lovaik mellett haladva nagyon megtiszteltek az által, hogy fővegeiket leemelték és köszöntek. Jobbról is balról is egy-egy házikót látunk, mellette pedig a mőcz-aszszony fonja a rokkáról a juh gyapját. Megáll a fonással a míg mi tovább megyünk, elbámul rajtunk.

Fenn a hegytetőről két oldalról vigan legelésznek a juhok és marhák.

Meggyőződünk arról, a mit Moldován Gergely mond a mőczokról, hogy »legkedvesebb foglalkozása a pásztorokodás. Ez a legtermészetesebb foglalkozása. Minden egyébre a szükség vitte, kényszerítette és tanította. De hát kedves dolog is az! Nappal sütkérezni a nap melegében, fürödni a legtisztább patakban; szivni a legozondúsabb levegőt, gyönyörködni ezer virágban, a fenyvesek zúgásában, mászni szikláról-sziklára, közel lenni az éghez, szabadnak lenni! Éjjel meglesni a fű növést, gyönyörködni az ég milliárd csillagaiban, kutatni azok titkos útait, gondolkodni, mélyen álmodni.«

Mikor a nap eltűnik, előveszi a pásztor-leány a havasi kürtöt és belefű. Ez a havas fülemiléje. Elhallgatnád egész éjjen át s nem tudnád megenni soha se! Egy panaszos szivnek ezer sohajtása, egy tépelődő agynak ezer gondolatja, egy beszélő hangáradat, melytől visszhangzik mértföldekre minden bércz... Ilyen kürttel figyelmeztették egymást a halászok, a midőn távolról megláttak minket, hogy hagyják abba a tiltott halászatot. Azok pedig bevonultak az erdőbe, a míg mi tova haladtunk.

Élvezve a kellemes, az éltető levegőt, gyönyörködve a vidék szépségében, a fenyves erdők között lubiczoló kristálytisza patakocskákban, észre sem vettük volna, hogy közelében vagyunk útunk végpontjának, ha a velünk jövő albáki körjegyző nem figyelmeztet, hogy mindjárt elérjük a szkerisórai községi bíró házat. Este 1/2,9 órakor ott voltunk.

A községi bírónál elfogyasztottuk magunkkal hozott élelmünket s átaludtuk az éjszakát. Reggel 7 órakor készen álltak az előre megrendelt lovak, mert innen még 8 klm. távolságra van a jégbarlang, a hova csak erdei ösvény vezet.

Érdekes volt a nőknek a lovakra való felszállása, a kik még lovon

nem ültek. Vonakodtak felülni. Félték a lovaktól, hogy ledobják őket. Pedig mindnyájan igen jámbor fajták voltak.

Nagy nehezen sikerült a lovakra való felülés s társaságunk vidáman vágott neki a hegyeknek.

A nők lovait vezették a mőczok, mint valami középkori díszlovasokét. Dacára ezen biztonságnak, eleinte számtalan jajgatást élveztünk át. Később már annyira felbátorodtak a nők, hogy vezetőkre nem is volt szükség, annál is inkább, mert a lovak sokkal biztosabban vitték felénk gazdájukat, mikor szabadabbak lehettek. Ha pedig a kantárszárát megeresztették, akkor csupa gyönyörűség volt nézni, mennyire hűségesen kerülték ki a nagy köveket és veszedelmesebb helyeket.

Hölgyeink rózsaszínű ruhái olyanformán takarták be a lovak hátát, akár csak a hercegprimás díszlovas öltözete. Valami remek szép volt ez a lovas bandérium. Kár, hogy nem fényképezhettük le, mert ennél kedvesebb emlékü képünk talán sohasem lesz!

Megzavarta útunkat egy hirtelen előjövő eső. Szerencsére közelünkbe volt egy ház, a hol bevártuk az eső elmúlását.

Ezalatt megöntöttük lovaglástól felrázott belvilágunkat a flaskók tartalmával.

Felszedeszkoztunk s folytattuk lovaglásunkat. Dél előtt 10 óra felé derék vezetőnk már jelezte, hogy közelében vagyunk a jégbarlangnak. Általános örömet keltett ez a tudósítása. A nap kibújt a felhők közül és szelíden kibocsátotta reánk ruhaszáritó sugarait. Talán illemből tette, hogy így járt el ez alkalommal hős napunk, mivel azt hitte, hogy az ő szerény házának leszünk vendégei, hogy közeledtünk feléje s mint egy szives háziúr élénkbe jött.

Sajnos, csalódott, mert mi — nyár lévén, — nem a baratságos meleg ruhát kerestük ez alkalommal, hanem ellenkezőjét. Ott van az igazi boldogság, a hol a jéghideg levegőt szívhatjuk, a hol nem panaszkodunk, hogy: »milyen meleg van.«

Ilyen és ehhez hasonló gondolatok között értük el a kis faházat a jégbarlang bejárata mellett. Leszálltunk lovainkról s átadtuk a vezetőknek őrzés végett. Siettünk a természet e csodáját megnézni és bámulni.

Pár lépést tettünk az erdők között s egyszer csak »egy töbørszerű nagy mélység tátongott« szemünk előtt. A mélység fenekén fehérlett a hó.

A lejtás nem mondható kényelmesnek és biztosnak. Sziklába vágott lépcsők vannak s ha véletlenül valaki elcsúsznék, akkor ott halna meg. Kezeinket összekapcsoltuk, — a mi ugyan nem mondható valami nagyon biztosító eljárásnak, — s úgy mentünk le a mélységbe.

A föld színétől 200 méter mélyre mentünk lefelé. Itt térdig érő hópadlason gázoltunk át.

Olyanforma az egész barlang, mint egy olyan bánya, a melybe a föld színéről függőleges irányban ereszkedünk le s lent pedig vízszintes irányban betérünk a barlangba, a mely barlangnak egész templom nagyságu hajója van. A magassága 18 öl, szélessége 60 méter.

A mint a hótömeget átgázoltuk, a legsímább, a legfinomabb jégtűkörre léptünk, közepén egy dombszerű jégtömbbel, a mely a lecsepegett vízből alakult. Jobbra ismét egy barlang és balra is, a mely utóbbi egy erős korlattal van elrekeszelve. A jobbra lévő barlangban sírkőhöz hasonló jégoszlopok vannak. Közepén fejünk felett egy kis nyílás van a földön keresztül, a mely némileg megvilágosítja ezt a barlangot.

A bal felől levő barlang pedig az úgynevezett »feneketlen barlang«. Két mőcz a kívülről behozott fatöncöket beledobta. Ezek iszonyú sokáig dörömböztek lefelé, s megálltak-e, a mikor mi már nem hallottuk a dörömbölést, vagy nem, azt nem tudjuk. A velünk lévő kántor azt hitte, hogy

templomban van s énekelni kezdett, de nem templomi éneket, hanem azt a szép dalát Dankó Pistának, hogy: „Eltörött a hegedűm, nem akar szólani“ stb.

Már kezdtünk nagyon fájni és síránkoztunk ki a nap melegére, mert ott van most az igazi boldogság, nem itt ebben a föld alatti jégházban. Hiába, ilyen az elégedetlen természettel bíró emberiség, más és más állapotot tart boldognak.

Még egyszer meg- és végignéztük e csodát, a mely „csoda mint tünemény és csoda mint látvány.“

Áttörtünk a hó-rétegen és igyekeztünk a szabadba.

Hölgyeink nagyon szívükre vették a dideregve járást, mert néhányan sűrű könyhullatással kísérték szájacskájuk didergő mozdulatait. Szerencsére nem volt kitartó és hosszadalmas ez az állapot. Különben is talán örömben sírtak, hogy ismét melegebb vidékre jöhettünk szerencsésen, a hol tisztábbak és szebbek a napok. Ekkor már 12 óra volt. Megebédeltünk s felhajtva borunkat s ismét lóra ülve, indultunk hazafelé. Azt az egyet bántuk, hogy nem vittünk magunkkal korcsolyát, mert akkor tovább gyönyörködtünk volna a barlang szépségeiben, a mennyiben a korcsolyázás nem engedte volna, hogy megfázzunk.

Hazafelé a meredek lejtőkön le-leszálltunk lovainkról.

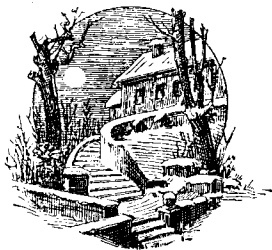
Este 10— $\frac{1}{2}$ 11 órakor már Topánfalván voltunk. De nem hagyhatom ki leírásomból azt, hogy Topánfalva és Albakuluj között az utat annyira elvitték helyen-helyen a hegyekről lejövvő s a zápor-esőtől megeredt patakok, hogy minden klmre le kellett szállni a kocsikról.

Jellemző társaságunk egyik hölgy tagjának az a válasza, a melyet ezen kérdésre adott „Hát szép volt-e a barlang?“ „Jaj lelkem, én nem tudom szép volt-e, vagy nem, mert én a sok félelemtől egészen önkivületi állapotban voltam.“ De hát minél nagyobb szerű dolgot akarunk elérni, annál több akadályal kell megküzdenünk, a míg azt elérjük. Így van ez ennél a barlangnál is.

Szép, gyönyörű alkotása a természetnek, de az odajutás most még oly nehéz; hogy a ki egyszer ott volt, az nem kívánczik többé oda kirándulni.*) A tudomány emberei pedig elég jól ismerik, mert már sokan leírták a jégbarlangot, pl. Vass József, Schmidl, Peters, Hauer és Hunfalvi. Ez utóbbi azt állítja, hogy „télen-nyáron“ be van fagyva, ez nem áll, mert csak nyáron van befagyva, télen pedig a jég vízzé olvad.

Legajánlatosabb július és augusztus hóban kirándulni. Különösen július 20-án, mert akkor van a gainai hires vásár, a hol az erdei faipar minden alakban látható. Összejönnek erre a vásárra Arad, Kőrösbánya, Brád vidékéről sok ezren.

A ki tehát a nyári hónapokban akar korcsolyázni, az jöjjön Szkerisórára s onnan a Gietarba (a jéghegybe).

*) Most folynak az E. K. E.-ben a tárgyalások, hogy a jövő évben ez a hely is feltárassék. — Szerk.

A BULEA-TÓ.

Irta: **M. Székely János.**

okan lehetnek, a kik hírét sem hallották a természet e kiváló nevezetességének. Leirom tehát.

Julius hó 21. és 22-én egy természetkedvelő társaság a fogarasi havasokra kirándulást rendezett. Olyan szerencsés voltam, hogy magam is tagja lehettem e társaságnak.

Alsó-Szombatfalváról július hó 21-én, reggel 4 órakor indultunk el s 6 órakor a havasok alatt fekvő legutolsó községben, Kerczisorán voltunk. Az idő nagyon szép, az ég oly derült volt, hogy a Keletről Nyugat felé húzódó havasok körvonalait tisztán ki lehetett venni. A kúpalaku Nyegoi égremedező csúcsával, a 2635 m. magasságból büszkén tekintett le reánk, mintegy figyelmeztetve, hogy méltó és érdemes volna ő is a látogatásra. De a mi útunk a tőle Keletre s csaknem oly magasságban levő Bulea tó felé tartott.

Kerczisorától 1½ óra alatt a havasok tövében lévő erdőőri lakhoz érkeztünk, hol nemrégiben üveghuta volt, de most csak az egyes lakások romjai láthatók. Láthatók még egy kis kápolna romjai, melyben egy 1715. évben nyomtatott misés könyv, több szent kép s egy kis oltár romjai a megtekintés tárgyai.

Eddig szekeren jöhettünk. Itt már lóhátra kellett ülni, mert ezentúl csak keskeny, meglehetősen járatlan ösvényen folytathattuk útunkat. Két óráig haladtunk mindig felfelé, gyakran meg-magállva s bámulva azt a gyönyörű, szálas bükkerdőt, melynek minden egyes fája oly szép, mintha kiállítás céljából lettek volna kiválogatva. Lassanként gyérültek a bükkfák s helyüket a szebbnél-szebb fenyők foglalták el, míg egészen beértünk a fenyvesbe. Két órai út után egy magaslaton, kopár sziklák között pihenőt tartottunk s gyönyörködtünk Szeben vidékének e magasságban feltünő festői szépségében.

A keskeny, fagyökerekkel s kövekkel megrakott, ½—1 méter szélességű ösvény ezentúl pokoli mély völgy mellett vezet tovább. Bár a lovak biztosan léptek, tapogatva haladtak, mégis le-le kellett szállani, mert nyaktörő vállalat lett volna a lovon maradni. A híres Sándor gróf tán élvezetesnek találta volna itt is lóháton maradni, de más aligha igen.

Két órai, gyönyörű fenyves erdőben folytatott utazás után megérkeztünk azon menedékházhoz, melyet a szebeni központtal alakult szász E. K. E. épített, hogy a természetkedvelő turisták a néha-néha előforduló rettenetes vihar és eső elől ide meneküljenek, itt hálhassanak és étkezhessenek, mert az itt lakó őrnél különféle konzervek, ételek s italok kaphatók. Már előbb kellett volna megemlítenem, hogy az utasok érdekében 30—40 lépésnyi távolságban, az ösvény melletti fák és kövek vörös festékekkel be vannak mázolva.

Megebédelés és egy órai pihenés után a Bulea tó vizéből táplálkozó, a világon párját ritkító, csodaszép és bámulatra ragadó vizeséshez indultunk. El is jöttünk oda 1½ óra alatt. Nincs oda vezető út, sem ösvény. A patakban levő 10—12 métermázsás köveken, a patak martján és partján óriási vergődéssel lehet a vizesés alá jutni. Kecskének, vagy kőszáli zergének való út ez; emberre nézve sok veszélyt rejt magában. Hanem aztán a fáradtságot

elfeledi az ember, mert a természet oly ritka tüneményében gyönyörködhetik mely gazdag kárpotlást nyújt.

Tehát a vizesés tövében vagyunk Ég felé tekintve, csodáljuk és bámuljuk. Ama sima és függélyes kőfal, melyen a víz 6–8 méter szélességben rohan le, lehet 60–80 méter magas. A lezuhanó víz a kőfal tövében a koral gyöngyökhöz hasonló buborékok milliárdjait, meg milliárdjait alkotva, tovább rohan — a patak bal partján évek óta egymásra halmozódott s már jéggé vált, sziklakeményiségű 2–3 méter magas hófal mellett. A patak ellenkező partján hóval fődött jégkérgen állunk. Arcunkat a rápreczelő víz nedvesíti. Az elbájoló szép természeti tüneményben nem sokáig gyönyörködhetünk, mert a hideg jégáramlat figyelmessé tesz, hogy megizzadt állapotban tovább itt maradni az életel való játszás. Viszamentünk hát a menházhoz, de ekkorá már be is esteledett s a nap súlyos fáradalmi után nyugalomra tértünk.

A következő napon reggel 6 $\frac{1}{4}$ órakor folytattuk útunkat a Bulea-tóhoz. Az ösvény oly rossz, épen oly köves, fagyökerekkel benőtt, mint a melyen idáig jútottunk. De életveszélyesebb; itt már csak gyalog s lassan lehet felebb-felebb jütni. A 3—4 Eifel-torony magaságának megfelelő pokoli mélység éhes és szomjas tekintettel kacsingat a félelmében mindig csak maga elé néző útasra és sovár kíváncsisággal lesi, hogy valamelyik megszikamodván, keblére szoríthassa. Most is borsózik a hátam tőle!

Körülbelül 2 óra mulva a vizesés fölé jútottunk, hol egy sztina (esztena) mellett pihenőt tartottunk, élvezve a juhászné vendégszeretetét, a ki friss zsendiczével, édes ordával és sajttal kínált meg. A körös-körül égremeredező $\frac{9}{10}$ részben kopár bércek csaknem függélyes oldalain juhok legeltek, melyek közül olykor-olykor a lezuhanó kő egyet egyet a mélységbe sodor. Egy-egy bárány megcsuszamlás következtében zuhan alá; a juhász családja aztán kurtán s furcsán megeszi. Az idén még csak 12-szer szolgált a véletlenség a juhásznak bárányhussal.

Tovább, tovább! hiszen oly közel látszik már a Bulea-tó. Turistabotjainkat kezünkbe véve, haladunk.

Itt már útunk változatos. Nehány száz méternyire, köröl-köre lépkedve, egy kis fűvel benőtt helyre jútunk. Ezután hótáblák mellett kanyargó ösvényen vezet a kőszáli zerge könnyűségével mozgó oláh kalauz. Majd óriási szikla-szirteket kerülünk meg, de mint a kaczer lány, csak tovább csalogat, csalogat a Bulea-tó.

Már 11 óra, az izzadság csorog rólunk, tudónk tágul a balzsamos tiszta levegőtől; látjuk az oláh pásztorokat a végtelen magas kőszirtek csúcsain, találkozunk is egy-kettővel, kik megbámulják a mi nehéz lépteinket, köszönnék s tovább haladnak.

De már megérkeztünk. Előnkbe tárul a Szent Anna-tó nagyságu és alakjának megfelelő szép Bulea-tó. Három oldalról a Rumánia határát alkotó fogarasi havasok kopár sziklái veszik körül, a negyedig oldalon kifoly belőle egy lármás, csörgő patag, mely a fennebb leirt gyönyörű vizesést alkotja.

A Bulea-tó partjának egy részét hó- és jégkéreg borítja s az alól bugyog ki a tó közvetlen közelében égnek meredő, kopár havas oldalából eredt bő vizű forrás.

A Bulea-tó körülbelül 2200 méter magasságban fekszik. A tavat körülvevő havasok tetején gyakran jelennek meg rumániai juhászok, kik átkiálóznak a Bulea-tó környékén, tehát magyar területen juhaikat legeltető pásztoroknak.

Egy órát a tó mellett pihenve, a havasi gyopár hazájából fáradtan, de gyönyörrel telten, visszaindultunk. Este 10 órakor honn voltunk. Útközben mindig csak az forgott eszünkben, miért nem lehet a természet e csodaszerűen nagyszerű alkotásaihoz kevesebb fáradsággal, jobb úton s életveszély nélkül eljutni?...

A HEGYI VASÚTAK ÁLTAL ELÉRT MAGASSÁGOK.

Irta: **Za—La.**

A közlekedés gyorsítása és javítása nagyon emeli a turista forgalmat, de az új kor utazási kedve sok tekintetben nehéz feladatokat ró a vasutigazgatóságokra.

Némely vidék lakossága mint olyan, de legtöbbször a kényeztetők veszik hasznát az úgynevezett turista, illetve hegyi vasútnak, melyek már a forgalom emelkedését tekintve, nagy súlyjal kezdenek birni egyes vidékek ipari érdekeinek is az előmozdítására.

Ennélfogva újabban a villanyosság előnyeit a vasútnak is kiterjesztik. A haladást illetően előtérben áll Svájc, az öt évről-évre elárastó idegenek áramlatával; de a kis vasútnak szerepe másutt is új korszakot van hivatva felidézni a közlekedés fejlődése terén.

Már a német középhegység se nélkülözi az ilyen természetű vasútnak, melyek túlnyomólag a kényeztetők javára szolgálnak ugyan, de közvetve az illető turista tájak népjólétére is nagy befolyást gyakorolnak.

Utóbbi években a Harz, Thuringia, Óriás hegyesség, a szász Svájc, Érczhegység, a Rajna vidék stb. német hegyvidékek is ilyen kisebb arányú turista vasúthálózattal kezdenek gyarapodni.

Az eddig fölépített és leglátogatottabb hegyivasútnak következő magasságokat érnek el u. m.:

I. Az Alpokban.

Brenner	1362 m.
Mont-Cenis Karlberg	1300 "
Lienz	1200 "
Gotthárd	1155 "
Hollenthalbahn	894 "
Semmering	882 "

II. Európán kívül.

ESZAK-AMERIKA	{	Northern Pacific .	1700 m.
		Canadian " .	1900 "
		Union " .	2513 "
A Vera-cruzi vasut Mexi-			
kóban		2740 "	

A Chili-bolivai vasut az	
Andesekben	3060 m.
A perui közp. vasut	4470 "
A Callao à Aroyai vasut .	4774 "* "

III. Fogaskerekű vasútnak.

Gaisberg (Salzburgnál) ..	1286 m.
Csorbató	1350 m
Monte Generoso	1600 "
Rigi	1751 "
Pilátus	2076 "
Rothorn (Brienznél).....	2259 "
Jungfrau-Eigergletscher ..	2690 "
Gornergrat	3020 "

A siklók közt legmagasabb a vierwaldstätti tó melléki Stanserhorn 1850 m.

* Azaz csak 36 m.-rel alacsonyabb a Mont-Blanc legmagasabb csúcsánál.

AZ ARADI TANULÓK ERDELYI KÖRÚTJA.

— Tanulmányi kirándulás máj. 30.—jun. 3. —

Irta: **Lejtényi Sándor.**

R Erdély természeti szépségeit és történelmi nevezetességeit megtekinteni, alig van hazánkban háladatosabb és tanulságosabb kirándulás a fogékony lelkű tanuló ifjúság számára.

E czéltól vezéreltetve az idei pünkösdi ünnepek alatt mintegy negyven aradi gimnáziumi tanuló négy tanár vezetése és felügyelete mellett tanulmányi kirándulást tett a Maros völgyén fölfelé Piski, Gyulafehérvár, Nagy-Enyed, Maros-Ujvár, Torda, Kolozsvár, Bánffy-Hunyad; majd a Sebes-Körös völgyén lefelé Nagy-Várad, Nagy-Szalonta, Békés és Békés-Csaba érintésével vissza Aradra.

A hatszáz kilométernél hosszabb körúton főbb állomásaink voltak: Piski, Gyulafehérvár, Nagy-Enyed, Maros-Ujvár, Kolozsvár és Nagy-Várad, hol több-kevesebb időt töltve, kirándulásunk célját valósítottuk meg.

Piskinél a *»nagy idők«* és *»névtelen hősök«* emlékének áldoztunk és hazafias érzéssel örömkönyveket sírtunk. — Innét csakhamar Gyulafehérvár vér- és tűzkeresztségen annyiszor átesett szentelt falai közé siettünk, hol főtisztelendő Csiky és dr. Cserni főgimnáziumi tanárok lekötelező szívéllyel kalauzolása mellett a várat és az apulumi ásatásokat a vele kapcsolatos múzeummal — tekintettük meg.

Egy egész kis római világ nyílt meg és tárult fel lelki szemeink előtt a múzeumban dr. Cserni tanár úr szakszerű magyarázata mellett. Több mint kétezer éves multat jelenítettek meg előttünk a római élet legapróbb részleteivel együtt a múzeum minden egyes tárgyai.

S látva a nagy szorgalommal és kitartó fáradsággal egybegyűjtött római emlékeket, önkénytelenül is az a kérdés merül fel, mekkora kulturát és intelligenciát hoztak magukkal Traján vértis katonái Erdély bérces, vad hegyei közé?!

Ennyi történelmi műemlék láttára, az ifjú lélek eltelve a legnemesebb impressiókkal folytatta útját tovább Nagy-Enyed felé, hol hazánk egyik legrégibb tudományos anyaintézetét és a történelmi nevezetességű két fűzfát megtekintve, Maros-Ujvár földalatti sóvárosát jártuk be.

Itt találkozik az emberi nagy munka vívmánya a természeti erők nagy munkájával; az emberi kéz ereje a geológiai tényezők erejével! A bányászat legmodernebb vívmánya kért most helyet az ifjú lélek emlékei közt.

Mondjam-e, hogy Maros-Ujvárt elhagyva, szorongó szívvel s epedő lelkesedéssel vártuk a pillanatot, melyben kincses Kolozsvár tornyai láthatók lesznek?!

Végre megérkezett a várva-várt perc, a mozdony éles füttye Kolozsvár közelségét jelezte. — Az *Erdélyi Kárpát-Egyesület* főtítkára s e lapok szerkesztője már várakozott ránk, hogy két napon keresztül szíves házigazdánk és fáradhatatlan kalauzunk legyen a magyar Athén falai közt.

Ismét újabb impressiók! — Az igazságos Mátyás király klasszikus ércszobra órákig kötötte le figyelmünket; a néprajzi és történelmi múzeum igen tanulságos és jól rendezett gyűjteményei ámulatba ejtettek bennünket; az egyetemi épületek modern berendezései és a bothanikus kert gazdagsága csodálatos töltötték az ifjú lelket. — Csodálható-e, ha ennyi kellemes benyomások után, egyhangú lelkesedéssel törtek ki tanulóink e szavakkal: „*Kolozsvár Erdély gyöngye!*” . . .

Nincs magasztosabb momentum az ember életében annál, mikor egy

nemzet virága, hazánk reménye, hazafias érzéstől lelkesedik!! És mi azt láttuk, mikor a magyar Golgotha ifjúsága szívből lelkesedett, mikor az ifjú kebel szűk volt a dobogó szív tágulására!!

Fájó szívvel, de a vissza-visszatérés reményében hagytuk el kirándulásunk Eldorádóját: — Kolozsvárt s azután a természeti szépségekben bővelkedő Sebes-Kőrös mentén folytattuk tanulságos útunkat Bánffy-Hunyad, illetve Nagy-Várad felé. — Robogó vonatunk éles füttyöket hányva a kisebb állomásoknak, — jul. 3-án délben Nagy-Váradra röpitett bennünket, melynek talai közt csak néhány órát töltve, a legnevezetesebb emlékek és látványok megtekintése után még az nap este visszatértünk családi otthonunkba egy jól eltöltött és diákcsinnyekben is bővelkedő kellemes kirándulásunkról.

SZABADKAIÁK ERDÉLYBEN.

— A szabadkai tanítónőképző-intézet tanulmányútja. —

Irta: **Rónai Mariska.**

Mikor Disznajón egy öreg, ősz székely paraszttal beszélgettem, megkérdeztem tőle, hogy tudja-e miért jöttünk el ennyien hozzánk? — „Már hogyan tudnám, instállom, mikor tegnap a tiszteletes úr kiprédikálta a templomban, hogy jöjjünk, várjuk magukat, hozzunk virágot, bár csak egy csokrot is, mert maguk tanulni jöttek erre, meg, hogy megismerjenek minket.“ — Később, mikor a tanítóval beszéltem, elmondta, hogy tényleg, a tiszteletes, a jegyző, meg ő, megmagyarázták a falunak, hogy miért látogattuk meg őket; nem akarták, hogy ünnepélyes, betanult fogadtatás legyen, a hol a nép örül a látványosságnak, az úrak izzadnak a sok munkától és a beszédet mondó 3 nappal előre már tanul. — „Ők a lelkükkel akartak fogadni.“

Hát vessük fel mi is a kérdést, mi volt a mi tanulmányútunk célja? Messze keleten élnek a mi székelyföldi testvéreink. Annyit tudnak, hogy mellettük van egy Oláhország, a hol gyűlölik mindnyájukat; túl a hegyeken vannak a »magyarországiak« — a kik nem törődnek velük, a kik nem ismerik őket; annyira, hogy, mint *László* Gyula úr a marosvásárhelyi székelytársaság titkára mondja, mikor egy csapat székely fiúval az Alföldre utazott, hogy iparosokhoz adja őket, — futott utánuk a nép, s kérdezte, hogy: „Tudnak-e magyarul a székelyek?“ Ha nincs termésük, egész nap csak egyszer esznek, de a gyermekeiket azért elküldik az iskolába és öreg székely emberek így beszélnek a tanítóikról: „Instállom nincs még egy olyan ész Erdélyországban.“ Hogy szereti a székely hazáját! És hazaszeregete nem nemzetiség- és vallásgyűlölségből áll, hanem a föld, az édes anyaföld szeretetéből. Azoknak az erdőségekkel fedett, rohanó patakokkal átszelt, bérczes hegyeknek a szeretetéből, a hol ők szűk határok közé vannak szorítva, de az is arravaló, hogy könnyebben észrevegyék egymást és dolgoznak, küzdjenek egymásért, mert szeretik egymást nagyon-nagyon!...

Ezt a testvérséget megismerni, megszeretni volt az első célunk. És ha megismertük őket, akkor segíthetünk is rajtuk. Mint tanítónők, az ország minden részében szétszórva, már a kis gyermekeknek is elmondhatjuk, mint Görög, gyergyószentmiklósi plébános ur mondta, hogy van egy helye hazánknak, „hol tisztább a patakvíz, zengőbbek a dalok.“ — Ott minden betegségre gyógyító irt találnak, ne menjenek külföldre, a hol idegen arcokkal találkozhatnak, a hol sok pénzért idegen levegőt szívnak, hanem jöjjenek

ide, a kies Székelyföld gyógyító forrásaihoz, itt a székelyek szívük melegével fogadják őket, itt édes testvérüknél lesznek. A székelynek pedig erre nagy szüksége van! Terjeszszük háziiparát: a remek varrotást, a famunkákat, a szőtest, a gyékény-szövést, agyagipari czikkeit! Kenyeret adjunk tehát munka által annak a szorgalmas népnek a kezébe, ne koldus alamizsnát, mert ezt nem fogadja el.

Székely testvéreink megismerése volt tehát kirándulásunk célja. Látni akartuk hazánk másik részét, azt a gyönyörű vidéket, hogy tiszta, valódi fogalmuk legyen róla. Hiszen „a szemlélet minden tudásnak alapköve.“ — Csak most, hogy láttam a parajdi sóbányát, tudom, hogy milyen fogalma lehet az embernek arról, a mit sohasem, vagy csak képen látott. Eddig el nem tudtam képzelni, milyen a torkolata egy folyónak; most már ezt is láttam, a mint a Kis-Küküllőbe belerohant egy hegyi patak.

Még egyszer összegezve, útunk célja volt a székely nép megismerése és a Székelyföld látása által ismereteink bővítése és tisztázása. Ennek a kettős célznak fontosságát látta a mi szeretve tisztelt, jó igazgatónőnk is és fáradt, dolgozott, míg elérte célját: a székelytársaságok összeállították az úti programot és a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr 400 korona államsegélyben részesített minket. Így aztán, a vizsgák után, jun. 13-án elindulhattunk a mi jó „mamánk,“ (a hogy az úton mondták,) Fábián néni, Wolszky, Czink és Berényi kisasszonyok vezetése mellett 38-an.

Csabán túl már vártuk a hegyeket! Végre! — Elmosódó kékséggel, megláttuk az első dombsort. Aztán milyen helyeken is mentünk keresztül!? Sarkadon, melyet a lángelkű költő megénekelt balladájában: „A kisasszony keszkenője aranyhímmel kivarrva, a sarkadi bíró fia nem alhatott miatta...“ Nagyszalonta! — Leugráltunk, szivni akartunk abból a levegőből, a hol Arany János született. Téptük a sok falevelet emlékül. Érdekes volt Less mellett a szénégetők kemenczéje. Háromszor mentünk át a Kőrösön. — Réven túl kezdődik a Jád völgye. Innen már fokozatosan magasbodnak a hegyek; végre megpillantunk egy vízesést is és utána rögtön a Jád-patakot. Itt csodaszép volt a vidék! A hegyek mind a két partján kísérik a patakot. A rohanó vonatról úgy látszik, mintha a hegyek teteje puha, süppedő pázsittal volna benöve, pedig az magas lombos fák koronája. A sok zöld közül, itt-ott kifehérlenek a szeszélyes alakú sziklák s olyan közel hajolnak a vonathoz, mintha rá akarnának dőlni.

Sehol rét, szántó föld, csak hegy hegy, édes, tiszta levegő és a szürke, felleges ég! Azt hiszem, az úton legjobban tetszettek a bucsai vízesés és a Sebes vára. Itt megint előbukkan a Jád vize, s ezentúl kísérik folyton a lomberdőben, sötét, sűrű rengetegben, melyet aztán megint legelő vált fel, csupa vadvirággal. Közben-közben előbukkan e vidéket jellemző egy-egy összserótt faház, magas, csúcsos tetővel. A lakósok erre nagyrészen oláhok. A vonat mellett gyalog-ösvény vezet, oláh asszony halad rajta haza a kis leányával. Ruhájuk kék katrincza, pruszlik, meg ingváll. Végre előbukkan fehér falaival Bánffy-Hunyad. Lassankint beesteledik, rohanunk előre... 9 ó. 45 perczkor megérkezünk Kolozsvárra.

A tanítónőképző intézet tanárai vártak minket, kik bekalauzoltak az intézetbe. Ott már csak a IV. évesek voltak, ők is a tanképesítő-vizsgálatok közben: mégis mind ott vártak ránk az előcsarnokban. Az intézetben megháltunk s másnap 14 én *Felméry Albert, Versényi Gábor* tanár urak s *Radnóti Dezső* E. K. E.-főtitkár vezetése mellett bejártuk a várost.

Első útunk a ref. gymnásiumba vezetett, melyet az első magyar nő-építész *Paulás Erika* tervezett. Útközben láttuk a várost hajdan körülvevett kőfal romjait s a Bethlen-bátyát. Egy sárga emeletes házon emléktábla jelöli, hogy „itt született 1827. aug. 30-án Szilágyi Sándor történetíró.“

Aztán megnéztük a gymn. osztályait és szertárait. Innen az ősrégi

ref. templomba mentünk, ennek érdekes góth építésmodoráról *Czink* kisasszony mondott néhány magyarázó szót. Érdekesekek az itt elhelyezett régi cimerek: *Bánffy, Mikes, Gyulay, Teleki* családoké.

A polgári leányiskolában különösen a hármás *Feniei* padok tetszettek. A Farkas-utczában emléktábla jelöli egy szürke házon, hogy ott 1821-ben „Színjátszó társaság” működött. Láttuk a vendéglőt a hol *Petőfi Sándor* és *Szendrey Julia* lakott. Aztán az Egyetem múzeumait tekintettük meg. Kegyelettel néztük ősanyáink hajdani viseleteit: a mentét, skófiúmot, ingvállat, bogláros fejkötőt. Egy XVII. századbéli kriptából felhozott fátyolt, *Bánffy László* gr. vőlegényi mellényét, remekbe foglalt czipójét. A megszólalásig hú Vajda-Hunyad vára gipszből, agyaghól, a legkisebb részletig pontosan reproducálva. Érdeklődve néztük egy régi palota felszerelését. — Itt vannak a Londonban reproducált egyiptomi építmények, s hierogliphek. A régiségtárban már azt se tudtuk, mit nézzünk először. Érdekes volt összehasonlítani a sok ősrégi szász, székely ékszert. Szépek a vésések a régi önkannákon és tajtékpipákon; de legtöbben a méreggyűrűket nézték, melyeknek felpattanó köve alatt volt elrejtve az abban a korban szükséges, szabadulást hozó eszköz. . . . Hatalmas kőkoporsókat is láttunk, melyeket Kolozsvárt ástak ki. A koporsók oldalán és fedelén levő nagy rések a népvándorlás idejében történt rablások nyomai. . . .

Innen a bothanikus kertbe mentünk. Gyönyörű kert! — A II. évesek a virágtalanok, a III. évesek az ő tananyaguk iránt érdeklődtek különösen, de futott mindenki a Gömör-Sztraczenai sziklakapú-utánzatot s a Tátra növényzetét, meg a gyönyörű tavilótuszokat és a virágházat megtekinteni.

Az állattani múzeumban különösen a polypok gazdag gyűjteménye körül csoportosultak a lányok.

Azután az Erdélyi Kárpát-Egyesület múzeumát tekintettük meg. Gondolhatják, milyen lelkesedéssel, ha csak annyit is mondok, hogy ebben a házban született a legigazságosabb magyar király! A szobában, hol született, Mátyásra vonatkozó és más történelmi emlékü tárgyakat látunk: a Mátyás szobor pályázatait, zászlókat, koszorúkat, szalagokat a szoborlepleléséről. Brandenburgi Katalin, *Bethlen G.-né* skófiúmos selyem szoknyáját, *Béldi Pál* fullajtár csizmáit, *Apaffy Mihály* és *Bornemissa Anna* erdélyi fejedelem pár ősi magyaros festés-motivumu bőr templomi székeit stb. Bámulatos szép az Erdélyi Kárpát-Egyesületnek *Gróh István* tanár terve után, egy régi Apaffy zászló mintájára készült Erzsébet-zászlója, melynek egyik oldalán mb. Királyasszonyunk hú arczképe, másik oldalán az E. K. E. gyopáros turista jelvénye van remekül himezve.

A néprajzi osztályban különösen a kalotaszegi konyha és lakó-szoba tetszettek. A konyhában öreg asszony szital, a szobában nyitott kemence mellett áll a fiatal menyecske, felhajtott muszulyban, pruszlikban, diszesen kivarrott ingvállban. A cifra szűrös gazda el akar menni hazulról, a nagy lány nem engedi, édes szókkal marasztja. A tulipántos bölcsőben a gyerek fekszik, kis fejkötője, párnája, takarója mind varrottas. A nagyobbik gyermek a körbeforgó „jártató”-ban áll. A konyhában érdekes a vőlegényvilla, szita és egész sorozata a különféle konyhaeszközöknek és lámpásoknak. Szépek a diszszulykok, guzsalyok és a havasi kürtök, csángó fuvolák, s egy egész szobára való különféle alaku és diszítésű kancsó és cserép kulacs. Egyiknek felirata: „Nem szokásom a nagy világ válogatott bókja, De kulacsom, — a te kortyod jobb, mint a lány csókja. Kedvet adsz a csüggedőnek kebled lánghevével, Áldjon is meg a szőlőhegy gyöngyöző levével!” — Érdekes gyűjteményét láttuk a pásztor faragásoknak, vadászati, halászati, mezőgazdasági eszközöknek s kulacsoknak, táj- és typusképeknek. — Megszemléltünk mindent a gazdag termekben s alig tudtunk megválni az érdekes múzeumtól. Dél felé visszatértünk a képzőbe, hol ebéddel vártak minket. Meglepetésünkre, egyszerre csak cigánymuzsika szólalt meg s gyönyörködtetett egész

ebéd alatt. *Kozma* Ferencz tanfelügyelő úr beszélt hozzánk: Örömmel fogadnak minket, — úgymond, — a rokonokat, testvéreket, s szeretnék, ha mi is visszonoznánk ezt az érzést. Mindvégig kellemes útát kívánt.

D. u. megnéztük az Országos-Ereklyemúzeumot, a hol az igazgató úr páratlan szívességgel magyarázott nekünk. Megmutatta az öreg honvédek arcsképeit, Görgeinek egy sajátkezűleg írt levelét. Kegyelettel néztük egy csomóban összegyűjtve Táncsics emlékeit; Szabadka egy ismert hősének Kvasdik Vasgyák Gábornak botját. Kibetűztük II. Rákóczi Ferencznek egy 1707-ben írt levelét. A 48-as nyomtatványok közt első helyet foglalja el Petőfi „A honvéd“ cz. verse. Majd Kolozsvár nagy művészenek, E. Kovács Gyulának kardja körül csoportosultunk, melyet utoljára viselt, midőn az országos Petőfi ünnepe Jókai Apotheozisának szavalása közben összeesett s meghalt. Láttuk Teleky Blancának egy rajzát, melyet kufsteini fogságában készített. Gyönyörű az a szózat, melyet Kossuth apánk mondott phonographba az aradi szoborleplezéskor: „Nem néma az a kőszobor, a mely amott a magyar Golgothán a halhatatlan vértanú halottak emlékének emeltetett . . . Én hozzám, a kitaszított élőhalotthoz, ki egykor zászlótartó valék“ . . . stb. (Kár, hogy megtiltották lemásolását.) Itt van egy-egy darab fa az aradi bitófákból is és még sok érdekes emléktárgy.

Innen a felső leányiskolába mentünk, megnéztük e modern új intézetet, a tanerők vezetésével.

Azt hiszem, sohasem felejtjük el a Fellegvárat. A mint tetejéről széttekintettünk, az egész hatalmas Kolozsvár előttünk feküdt — a Szamos két partján, gyönyörű völgyben, erdőkkel környezve.

Este 9 óra 45 perczkor elútaztunk Szász-Régen felé.

Marosvásárhelyt hajnalban elébünk jött Deák tanfelügyelő s nagy csomó meleg kiflit hozott; László Gyula a Székely-Társaság titkára pedig rózskákat. Isten tudja melyiknek örültünk jobban! — László Gyula titkár aztán útitársul csatlakozott hozzánk s mindvégig velünk maradt útunkban és fáradhatatlanul munkálkodott azon, hogy nekünk feledhetetlenné, tartalmassá tegye az útazást. Mindig ott volt, a hol a legnagyobb szükség volt rá, a hol a kirándulás legfáradtságosabb volt. De ne vágjunk elébe az eseményeknek!

Az út már tovább nagyon kellemes volt, az idő is kedvezett. Deák tanfelügyelő velünk ült a kupében és magyarázott: Ez itt Teleki Samu gr. kastélya Gernyeszegen. Ennek a falunak az a nevezetessége, hogy 7 halmon épült és 10 forrása van. Ez itt Petele, szász falú, eddig terem csak meg a szőlő. Itt a fenyőfák közt, az a piros fedelű épület mb. Rudolf trónörökös pavillonja, stb. — 6 óra felé érkezünk meg Szászrégenbe, itt a Székely-Társaság tagjai vártak ránk. A parkon keresztül a Maros gátjához mentünk, a hol kérésünkre néhány tutajt átúsztattak a gáton. A XIV. századbeli templomot is megnéztük. A város roppant régi, 1253-ban a tatárok, 1848-ban oláhok pusztították el. Megreggeliztünk Kapusi gazdánál és 11 órakor kocsin Felfalúba indultunk. Erre felé már inkább a gyönyörű vidék kötötte le figyelmünket. A falúnak egy szép, tornáczos, virágos háza előtt megállottunk és befutottunk, . . . de hiába, nincs ott már a dalos lelkű Szabolcska! Itt lakott, mint a falú papja. . .

Tovább indultunk Vécs felé. Itt Tályai György igazgató tanító fogadásunkra kitéte az iskolára a nemzeti zászlót s felvitt minket Kemény Kálmán br. főrendiházi alelnök kastélyába. Megnéztük az udvart, a gyönyörű parkot. A vár 1170-ben épült, egy német lovagrend lakóhelye volt. I. Béla idejében visszafoglalták a magyarok. A vár felirata: „Boldog az a nép, mely békében a háborúra gondol.“ Mostani birtokosaik ezt II. Rákóczi Ferencztől kapták. Verbőczy ebben a várban írta meg „Hármas könyv“-ének egy részét; mikor pedig a vadregényes kertben sétáltunk, akkor mondta meg vezetőnk, hogy Izabella királynő itt búdosott sokáig fiával. Elkomolyodtunk,

mintha más levegő csapott volna meg mindnyájunkat. Elmerengve néztük a síma, kavicsos utat, de itt már nem látszik meg az annyit szenvedett asszony lábnyoma. . . . Ez a vár még arról is nevezetes, hogy itt volt az első leánynevelő intézet. A báró dédanyja Vass Kata grófnő Erdély árváit gyűjtötte ide össze, s azokat 3 osztályban neveltette. Az I. a nemesek árvái, ezek tetszés szerint öltöztek; a középosztály gyermekei kék, a parasztkéi sárga ruhában jártak. Ezek is párosan itt sétáltak valaha a park útain! Egy magasabb pontról gyönyörködtünk a kilátásban: 5 magyar falú volt előttünk, azokon túl Románia. — A másik oldalon pedig egy hatalmas koporsó alakú hegy: az »Isten széke.« A két különböző képet magas hegyek, erdők, patakok kötik össze. A park végén romokban hever a híres „Leány-vár.“ Itt a népmonda szerint valaha tündérek laktak, s minden piros pünkösd napján a környékbeli szép lányok közül hármat elraboltak. Egyik évben bíróné asszonyom lányát akarták elragadni, de biz ő nem volt rest: felborította a rézútot, — s a tündérek megijedtek, visszahúzódtak várukba, s azért nem látta többé a vidék őket hajnalban táncolni. . . .

Megköszöntük a lelkes tanítónak értékes magyarázatát s újra felülve a kocsikra — indultunk Disznajó felé. Amit most megírok, arra azt hiszem örökké emlékezni fogunk, talán sokan könnyes szemmel is. Az iskola előtt megállt a kocsink; ez volt az első székely falú, melyen átmentünk. A falú lányai mind a maguk-szötte, varrottas fehér ruhában: ránczos szoknya, pruszlik fekete himzéssel, ingvállban, kötényben, — álltak sorban az iskola előtt, az asszonyok velük szemben, a férfiak a tornáczon, kottával kezükben. Lénárd József ref. esperes úr gyönyörű, igaz, zamatos magyar nyelven szól hozzánk, mondván: „Igaz szerelemmel fogadják a székelyek a messziről jövő testvéreket, mint a hogy a Királyhágónál a hegyek a síksággal összeölelkeznek. Szeressétek ti is őket! . . .“ Majd felesendült az ének s ezután a székely lányok mindenkinek virágot adtak. Mi összecsókoltuk őket; nem tudták, mit szóljanak, kezet akartak csókolni. — Elindultunk föl az iskolába, sokan sírtak, mások meg azt hitték, templomban vannak. — S ez mind egyszerre történt! Óh, de magasztos pár perc volt! Azt hittem, ilyesmi csak regényekben fordul elő. Megnéztük a varrottas kiállítást, néhány székely házat, mindent felvirágoztak a fogadásunkra. És ekkor elindultunk Magyaróra. Gyalog mentünk a folyóig s az egész falú kísért minket; a lányok Margit-virágot, nefejejtset szedtek. Egy öreg székelylyel mentem, s kérdeztem, honnan tudnak kottából énekelni? Elmondta, hogy hosszú téli estéken, mikor nincs más dolguk, akkor a tanító úr magyarázza a felnőtteknek, hogyan kell kottából énekelni. Csolnokon átmentünk Magyaróra, itt a tiszteletes asszony vendégei voltunk. Mi volt ott?, — tej, orda, sütemény, számóca, méz, kúrtós-kalács, minden a mi jó! . . .

Tovább mentünk aztán kocsikon Ratosnyára, itt megpihentünk, s folytattuk útunkat. Göde-Mesterházán a Lio-hegyen emléktábla jelöli egy hatalmas ormon Magyarország ezredéves fenállását. Topliczán a Székely-Társaság tagjai fogadtak minket zenével. Magánházakba szállásoltak. Megfürödtünk termézetes meleg fürdőben és megnéztük a városka nevezetességeit. Másnap 16-án kocsikon mentünk Borszékre, a topliczai Székely-Társaság tagjainak kíséretében. Délután ott megtekintettük a borvizes raktárt, kútát, »Lobogó« szénsavas fürdőt. Gyalog elindultunk bejárni a remek környéket. Voltunk a jégbarlangban, a hol két m. magas jégoszlop emelkedik a közepén, a Medvebarlangban. Odáig gyönyörű volt az út, 8 m. magas sziklafalak közt, csak olyan keskeny meredek az ösvény, hogy csak egyenkint mehettünk. A sziklafalak sűrűn be vannak növe mohával, s ez csupa zöld színt kölcsönöz mindennek. Visszatérőben egy tisztáson már vártak ránk a helybeli hölgyek; sült már nyárson a sok zsiványpecsenye. Volt méhsőr, méz, túró stb. Este aztán táncz a Remény-szállodában a szintén átutazóban levő tiszték tábornokának kérésére.

Másnap aztán szekeren tovább! Most következett csak az út gyönyörű része; de az eső sűrű cseppekben hullott s így nem nagyon lehetett élvezni a vidék szépségeit. De így is fenséges volt az erdő! A hatalmas fenyvesekről hullott le az eső, egész felhők közt úztunk, s messziről úgy látszott, mintha füst emelkednék az erdőkből. Így hát beszélgettem az úton székely kocsisunkkal, elmondta, hogy télen mindig az erdőben vannak, fát vágnak, az asszonyok pedig szőnek otthon. Kérdeztem, lejönnek-e az Alföldre? „Institálom, mi már itt szoktuk meg nagyon, ki nem állnánk azt a nagy meleget.“

Már az igaz, arra nem volt meleg! Mikor a Rézhegységen mentünk át, úgy fáztunk, hogy mindent magunkra vettünk. Szép társaság volt! Az egyik zsandárköpenyegben, a másik férfikabátban, a mit a Székely-Társaság tagjaitól kaptunk. Ditrón aztán megálltunk, megnéztük a „Tatárdomb“-ot, melyben az 1716-ban történt csata halottai, a tatárok és székelyek együtt nyúgognak. Abban a csatában különösen a dítrói asszonyok tüntették ki magukat.

Bizony még Gyergyó-Szentmiklóstra is zuhogó esőben érkeztünk meg, de jó kedvvel! 20-an a Laurentsi, 21-en a Dentyk-szállodában kaptunk helyet. A Laurentsi-szállodában volt az ebéd, az asztalok búzavirággal, jázminnal voltak feldíszítve. Itt ismerkedtünk meg Görög Joáchim örmény kath. plébános úrral, akit az alatt a nagyon-nagyon kevés idő alatt, míg vele lehettünk, mindnyájan megtanultuk tisztelni. Beszélt hozzánk az ebédnél, hogy támogassuk, segítsük a székely népet, adjunk nekik munkát! — Délután megnéztük a róm. kath. templomot. Érdekes volt ott egy 600 éves kép, Szűz Mária tiszteletére. Innen az örm. kath. templomba mentünk Görög plébános úr vezetésével. Átmentünk a temető kapuján, melyre az van írva: „Az idegeneknek!“ — A temetőn, a templomban az örmény kath. vallás történetét magyarázta a plébános úr. Bemutatta az örmény nyelvű egyházi énekeket, kottát a IV. századból. XV. századbéli miseruhákat, az orgonát, stb. Még sokáig elhallgattuk volna érdekes, szép magyarázatát, de a miklósi hölgyek vacsorával vártak már ránk. Az asztalnál a tisztelendő úr toasztot mondott: — „A mi édes, jó mamánkat (Fábián nénit) éltesse sokáig a jó Isten, aki annyit fáradt velünk, aki mellett még az esőt sem szabad érzennünk!..“ — Aztán 11-ig táncoltak a lányok, de akkor le kellett pihennünk, mert másnap 17-én korán kocsikra ültünk és — bizony megint esőben — indultunk Parajd felé. „Szép Lidi“-nél megpihentünk, aztán tovább fenséges volt a vidék! Az ég szürke volt, a felhők egész hozzánk szálltak le; lomb, fenyő-erdő, mind csupa kékségben látszott. Óriási szikladarabok vannak legurulva az útra, mert vulkánikus a vidék. — Minden fordulónál egy hegyi patak rohan alá, átlátszó egészen s a hogy a mohos, zöld köveken megtörnek a hullámok, a kis patak csak úgy tajtézkzik a fehér habtól. Némely helyen a viznek egy-egy szikla állja útját, ott megkerüli, kis szigetet alkot, a mely sűrűn be van növe nefelejtscsel, csupa kékség messziről. Most a patak elbújik a sziklák közé, majd újra előtűnik, de már 2 ágban; odább meg vizesést alkot, mert hirtelen alacsonyabb lesz a medre. A kocsit folyton a Kis-Küküllő partján vitt, csupa nefelejt, páfrány a víz partja. Bántuk is mi az esőt! Némely helyen kiirtott erdők közt jártunk, ott meg pázsitos volt minden.

Ilyen volt az út egész Parajdig, hol meg olyan dolgot nézhettünk meg, a mit már egész úton vártunk: a sóbányát. Lent 110 m. mélységben, néhány lámpa pislákol, melyeknek fényénél olyan volt az akna, mint egy templom. Megjegyzésünkre azt válaszolta vezetőnk, hogy ebben a tárnában tényleg minden nap háromszor imádkoznak a munkások: »Innen a föld mélyéből szólunk hozzád Uram!« — A régi tárnát égő szalmacsóvakkal világították meg, úgy láthattuk csak a 100 m. magas falakat, sójegeccekkel telehintve. Egyik oldalon, mint az oltáron, csapokban volt körül a hófehér só, a fa meg szürkés, vastartalmú. De szép volt! — Abban az áhitatos csendben

aztán megszólalt a dalárda éneke: »Uram, ne hagyj! Irgalmat adj!« — Aztán mi is elénekeltük a Szózatot ott lenn a föld mélyében. De aztán milyen jó volt kijútni a szabad levegőre! Itt már napsugár ragyogott s most már szép időben folytathattuk útunkat kocsikon Szovátrára.

Hosszasan sétáltunk a fürdőtelepen. — A Medve-tóhoz már alkonyatkor jutottunk el, felül hideg víz, alul só s melegvíz, annyira, hogy lehetetlen benne elmerülni. Nehányan a tutajra is felültek, s egy kis víziútat tettek. A vacsoránál László Gyula titkár úr beszélt. Elmondta, hogy azért jött velünk, hogy megmutassa, hogy a székely-társaságok megértették a célját az ilyen kirándulásoknak....

19-én mentünk Maros-Vásárhelyre. — Nyárad-Szeredán az állami elemi iskolában Ravasz János esperes úr fogadott minket. A székely lányok uzsonnát hoztak s bemutatták a székely-tánczot. Láttuk a fafaragási műhelyt, a kézimunka kiállítást s azt a teret, hol Bocskayt kikiáltották fejedelemmé. Most aztán utolsó állomásunkra: Marosvásárhelyre indultunk tovább. A város végén ismerős várt minket: a jó Deák tanfelügyelő. Megállította a kocsikat s e nyájas szókkal fogadott: „Az Isten hozta magukat hozzánk! Kocsikra ültek a marosvásárhelyiek is és a tornakertbe hajtottunk. Leugrálunk s egyszer csak ki jön elébünk? A jó Lénárd esperes úr Disznajóról. — „Itt vagyok, gyerekek, visszaadtam a látogatást!“ — mondá kedélyesen. — Hogy körülvettük! A hatalmas tornacsarnokban köröskörül fehér padok voltak felállítva, azokon sorjában fehér mosdótálak, székely törülközők, a közepén jejes víz. Innen a gymnasium éttermébe mentünk, hol a „Lilium“-banda játszott egész ebéd alatt. Ez a gymn. zenekara, még a primásuk is diák. Lelkes játékkukat tapssal jutalmazták. A tanfelügyelő úr távollévő igazgatónőnket köszöntötte fel, ki az első volt azok közt, kik megértették a Székely-Társaság hívó szózatát s elküldte kis csapatát. Aztán még Sebes Dénes orsz. képviselő úr és Máthé József tanító úr intett minket hazafiságra, hogy legyünk Teleki Blanka méltó utódai a nőnevelés terén!...

Ebéd után a kollegiumot néztük meg, még a magánzárkát is, a hova egyedül zárják be a vásárhelyi diákok órák hosszát, ha rossz fát tesz a tűzre.

Megnéztük a ref. vártemplomot, mely a XII. században épült. A várban 33 országgyűlést tartottak, az utolsón 1707. márcz. 27-én Rákóczi fejedelemmé választották. A László-féle vendéglőben vacsora volt; aztán pihentünk a Székely-Társaság magyar modorú tanácstermében. Egy kis tánczolás után elbucúztunk az ismerősöktől. A pályaudvaron körülvettük a tanfelügyelő urat. — „Édes, kis gyermekeim, fáradtak úgy-e? Csak, mintha az édes apjuk lennének! Elmegyek a télen magukhoz, — el fiaim!“ — „De rossz búcsuzni, tanfelügyelő úr!“ — „Az egész élet viszontlátás, meg búcsuzás, fiam.“ — Az esperes úrtól másik csoport búcsuzott: „Hisz én már visszaadtam a látogatást, gyerekek! Csak meg ne hüljenek!“ — „Csókoljuk a tiszteletes asszony kezét!“ László titkár úrnak alig tudtuk megköszönni annyi gondját, fáradságát. Aztán indult a vonat hazafelé, este 9 óra után. Másnap hajnalban a Kenyérmezőn keresztül vezetett az út. Korhadt oszlopok jelölik a nevezetes helyet. Piskin reggeliztünk. Milyen helyek! Nemsokára megláttuk Déva omladozó várát, a világosi csatamezőt, várat!... Errefelé már egy-egy társunk ki is szállt, a kik a környéken laktak. Rossz volt búcsuzni!

„Ez az út Erdélyhez még közelebb hozott mindnyájunkat“, — mondta a néni és igaz. Az elmúlt napok emléke szilárd és tartós. A cél elértük, megismertük testvéreinket, irigyelhetjük tőlük igazi természetességüket, naivságukat, azt a szeretetet, melylyel tanítóikat, előljárójukat körülveszik s melylyel kies földjükhöz ragaszkodnak! ...

De ezt a szeretetet mi elhinthetjük itthon, átplántálhatjuk a nép, a gyermekek lelkébe s e szeretet beoltásával viszont a székelyeken is segíthetünk!

Hogy útnak használt tehát mindkét részről erkölcsileg és anyagiilag is, --- azt hisszük. — Igaz hálával gondolunk mindnyájan igazgatónőnkre, ki testvéreinkhez küldött minket. Tanári karunkra, mely annyit fáradt velünk; a Székely Társaságra, mely lehetségessé tette ez utazást; az E. K. E.-re, mely Kolozsvárt oly szívesen kalauzolt.

Ugy lesz, mint a hogy Görög tisztelendő úr mondta, hogy a mikor tanítunk arról a „görbe országról“, — elmondjuk, mit láttunk ott, milyen népet ismertünk meg ott, s ennek üdvös eredménye az lesz, hogy a testvérek kezét fognak s kölcsönös szeretetben együtt haladnak a boldogulás felé, előre!

Ámen! Ugy leszen, mi mindezt erősen hisszük!!... .

KÜLÖNFÉLÉK.

A Bóli-barlangban.

A sötét barlangban fátylafény világol,
Visszaverődve szép márványos faláról.
Cseppkövek csüngenek oldalt s fejük
felett,]
Valami hűs áram végig-végig lebeg.

A sziklából kitérve zúg tova a patak,
Az átvett pallók rajta meginganak,
Iramlik egy vidra, a ki erre tévedt,
Vagy ide tompolygott hűselgetés végett.

Egykor martalócok pihenő tanyája,
Zeng rólok a költő szózatos hárfája;
Majd az üldözöttek biztos menedéke,
Bosszuálló fegyver a hová nem ére.

Most vihar elől a pásztor, ha jön néha,
Vagy kérődző tehén méház az árnyékba';
A barlang szájánál kényére heverve,
Csakúgy pislogván ki zölderdős hegyekre.

Merege sok ködlő régi hagyományon,
Barlang hűs öbleit áhitattal járom.
Föld alatt, föld felett, mélységben, ma-
gasban]
Természet szépsége oly kifogyhatatlan!

Hát miért nem jöttök fenséges ölére?
Szívetekhez szólna bűbajos szépsége,
Felolvasztaná a közöny jegét róla,
S a haza szerelme tisztábban lobognal..

Versényi György.

A diáktúristaság kezdeményezői.

Az iskolai kirándulások szülőházaja
— Svájc.

A jelen század elején egy genfi tanítézet főnöke, Gerlach volt kezdeményezője és rendezője az első szünidei kirándulásoknak, melyek 30 évvel később Töpffer Rudolf és növendékeinek híres „voyages en zigzag“-jaivá váltak.

A francia alpesi klub alapítójának egyik doyenje, Turenne márki Gerlach vezetése alatt, mint gyermekifju látogatta meg Chamonix-t és a Montblanc-ot.

Másfelől Töpffer egyik növendéke és két utolsó útazásának részese és társa lett Freundler lelkész, ki mint a svájci alp. klub elnöke a francia „caravane scolaire“-oknak első szervezőit u. m. Buguiot abbét és M. Douliot a legbecsesebb tanácsokkal látta el.

Örökükbe Talbert, középisk. igazgató lépett, miután Töpffer tulajdonképeni örököse, Douliot kollégiumi főnök a diákturisták személyenkint való napi költségét 3 franc 18 cent.-ra tudta alászállítani. 1876. jun. 1-én ment szét az első körlevél az iskolai igazgatóságokhoz, hangsúlyozván, hogy „fejleszteni kell a francia ifjuságnál az útazás iránti kedvet, főként a gyalogolást, kiragadván ezzel a hosszu szünidei tétlenségből és rászoktatván a vonzó és hasznos kirándulások egészséges gyakorlatára.“

Az elhaltak nyomába új erők lépnek s a svájci példa nemcsak a franciák, olaszok, németek és svédek között, hanem újabb időben még a magyar tanintézetek körében is egyre jobban hódít.

1882-ben T a l b e r t sirja felett K a v i e r B l a n e így nyilatkozott: „Ő fogta fel helyesen mindazt, a mi a testre és szellemre nézve a hegyi kirándulásokban a legfölségesebb hygiéniát alkotja, hol minden kielégítésre talál, a tudomány szeretete, a hazaszeretet, a testi egészség és a szívbéli jóllét egyaránt.“ P. B a r r a l az anyai aggályokra megjegyzi, hogy minden igaz ok nélkül keresi az anyai gyöngédség a veszélyeket, mert a fokozatosan fejlesztendő erőfeszítések nem hogy ártanának, de természet megkedvelése czimén önállósítja az egészséget és a szó nemesebb értelmében emberré tesz.

A diákúristaság ellenzőire D u r i e r is ráolvassa, hogy nem akarják megérteni, hogy az ifjaknak éppugy szükséges, egészséges és termékeny a társas szórakozás, mint a minő czélszerű a tanulás közössége. Ma már jóformán világszerte polgárjogot nyertek az iskolai kirándulások, s hazánkban is megindult a mozgalom T ö p f f e r n e k, a diák turistaság atyamesterének szellemében.

Turista regulák.

A Kassel-ben székelő Niederhessischer Touristenvereine társas gyaloglásainál H a u p t G. a kirándulások tapasztalt vezetője azt ajánlja, hogy a ruházatra nézve a lehető legszükségesebbre kell szorítkozni; egy pléd és egy erős mászóbot sohase hiányozzék, az ernyő mellőzhető, de a fősúlyt a lábbelire kell fektetni, melynek a lábat szorítani nem szabad; erős talp-szöggel kiverve elengedhetetlen kellék, hogy a láb a köveken való járást ne érezze. Nagy melegen a kalapot még gyaloglás közben se tegyük le, melyre nyakszirt védőül fehér zsebkendőt erősítsünk. — Minimális kézi-patika szükséges, de ugynevezett kulacsokra ne reflektáljunk.

Egy kirándulásnál a véghezviendő gyaloglás 7 óránál többre ne igen terjedjen, mely 32 km.-nek feleljen meg vagyis 4 $\frac{1}{2}$ km. essék egy órára.

A reggelizési pihenőig 2—2 $\frac{1}{2}$ órai menetelést végezzünk, aztán következzenek 1—1 $\frac{1}{4}$ óráig tartó pihenés, majd megint 2 órát gyalogolhatunk villás-reggelig, melyhez szintén 1—1 $\frac{1}{4}$ órai időt vehetünk igénybe s újlagos 2—2 $\frac{1}{4}$ órai izommunka után estebédhez ülhetünk, mely a haza induló vonatok menetrendje szerint hosszabb időre is kitolható. Több napos kirándulásnál az estebéd körülbelül 8 órára terjedő ki, de az est éjfélen után ne terjedjen.

Ügyelni kell, hogy a megháló állomásra túl későn ne érkezzünk. A menetelés tempója ahhoz alkalmazandó, hogy sík-e a talaj avagy emelkedő. Tele gyomorral se jó ágyba menni, mert többnyire az üdülésre szükséges álm rovására történik. Túlságos szivarozás, hangos ének és élénk társalgás menetelésnél vagy pláne hegymászás közben az egészségre nézve nem éppen előnyös.

Induló vagy vándordal eléneklése sík helyen mértékkel ajánlható, de se emelkedő, se ereszkedő talajon, hol a tüdő ugys eléggé igénybe van véve, nem ajánlatos; azonban pihenőknél egyegy dal sokszor felvillanyozólag hat.

Nagy hőségben a vizivás ajánlatos a transpiráció elősegítésére s így az izzadás folytán vesztett nedv pótlására; a ki felhevült állapotban akar vizet inni, tegyen hozzá kevés konyakot; téves az a nézet, hogy általában véve a konyak üdit, mert ez a látszólagos hatás gyorsan az ellenkezőbe csap át.

Nyak és csuklók forróságban szabadokká teendő, hogy légáramlat érje.

Erdélyi határ- és helynevek.

A1-Doboly.

(Háromszék-megyec.)

K ö z s é g r é s z e k : Felszeg, Alszeg, Középtó.

H a t á r n e v e k : Felső-, Középső- és Alsó-határ.

H a t á r r é s z e k : Alsó-rét, Asztag, szeg, Avas-tető, Avas-felett, Bászhegy Bástető, Bászpaták, Bűrűde, Búske, Buzogánv-Cserén, Csipolyás, Disznó-szer, Emelő, Erdölő, Farkasverem, Fejér-kő, Foglány, Fogott, Hágó, Hágó-alja, Hágó-felett, Herepes, Köles-kert, Kontyos, Késa, Kutfej, Keszegecs, Ladó-gát, Nagyfák, Nyáras. Nagy-avas, Ó-Bás-útja, Patak-hágó, Patakfej, Ortovány, Sőhordó-út, Sár völgy, Szekeri, Szély, Szilágyseg, Timárhalom, Tökszer, Tiről, Veresföld.

O r b á n F e r e n c z.

Bere.

(M.-Torda-m.)

Gyakor, Vágás, Nyíras, Kövecseshidja, Keskeny, Mocsár, Kendőföld, Rópó, Miklósoldala, Szőlőaja, Málészeg, Násza, Csere, Lógós oldal, Falu erdeje, Uras-erdő, Bogáncsos, Szil.

S z á s z F e r e n c z.

Csókfalva.

(M.-Torda-m. Kis-Küküllő-völgy.)

Kert-böle, Egerdombja, Csere-teteje, Bekacs-bükke, Odormány, Hej-Aszó, Borzondaja és Bozondaja, Feső-rét, Asó-rét, Hidajszeg, Andrászeg, Malomhej, Vár-óda, (Körülötte 7 domb van), Várdomb, Fenes-bükk, Kén-bükk, Szénégető, Bozlik v. Borzlik oldala, Nagy-Aszófeje, Csóktele.

S z á s z F e r e n c z.

Egerszeg.

(M.-Torda-m. Marosvölgy.)

Helység melletti tér, Klastromtető, Klastrom oldal, Bodó, Nagyrét, Hentergát, Irtás, Kajo-rét, Lomordak, Méhszeg, Berekmező.

S z á s z F e r e n c z.

Erdő-Szent-György.

(M.-Torda, Kis-Küküllő-völgy.)

Hosszu, Tencse, Hosszukamező, Kósok, Kósok-torka, Barlangos, Sanyoszeke, Pad, Patkórója, Szék, Anyilak, Rét, Pójána, Várhegy, (a róla szóló mondát lásd Orbán Balázs: A Székelyföld leírása. IV. k.) Várhegy-mege, Locz, Leánymező, Nagyhid-homloka, Alsó-áj, Felső-áj, Nyuzószeg, Gátszeg, Borzond, Örményes, Csé-óda, Borzája, Kis-bükk, Felső-pad, Kalandos, Vágás, Borzodák, Aranyosmező, Keserü-bérezce, Szurduk, Szénégető, Sanyája, (itt van egy patak: Aranyospatakja; benne arany-forrás van s aranyáért minden hét esztendőben eljönnek Magyarországból s elviszik.)

S z á s z F e r e n c z.

Göcs.

(M.-Torda-m. A Nyárad és Kis-Küküllő között.)

(Kis Gergely ref. kurátor szívességéből.)

Omlás, Bozsi, Orótvány, Bükkfőnyil, Csákány, Ontás, Felső-erdő, Alsó-

erdő, Szőlőaja, Nagy-hegy-szőlő, Pusztaszőlő, Szőlőfő-erdő, Nagy-Átalag, Tövis-aj, Felső-alájáró, Czompor, Kis-Átalag, Tókés, Omlás, Csorgó, Bozsi, Horgas, Méhesberek, Szék Szalmadomb, Nyilak, Örek-erdő, Táblaerdő, Magazinerdő, Folyam-tábla, Nagyszeg, Csengető, Feljárók, Alsó-alájáró, Padak, Pad-földek, Kalangyás, Borzás, Bornyúkert, Alsó-nyil, Ujhegy, Sóshegy.

S z á s z F e r e n c z.

Havadtő.

(M.-Torda-m.)

Sóármás, Nyárascsere, Czinterem, Molnár-csere vagy Kárhágó, Sóárbükk, Kertekaja, Asóberek.

S z á s z F e r e n c z.

Havad.

(M.-Torda-m.)

Szőlőbükk, Vásáros, Avasárok, Átal, Hosszu, Csirikhegy, Horgas, Zegenyaja, Likat-aja, Csere-aja, Kákabot, Somosrész, Száraz-rét, Juhon-völgye, Szállván, Csiszérék rétje, Alsó-Felső-Dimin.

S z á s z F e r e n c z.

Gyalakuta.

(M.-Torda-m. Kis-Küküllő-völgy.)

Határ, Asó-óda, Asó-tér, Omlásaja, Szilas, Tóra-járó, Czigány-főd, Virgó, Lejáró, Kenderes-kert, Szent-Demeterihíd, Szilfajáró, Fülező, Két-rudas, Kicsinyil, Másfél-rudas, Beső-tér, Feső-rét, Határ-szaj, Szőlő-aja, Körteve-ágy, Nadas-kút-óda, Tehenes-vőgy, Bakk-Szurduka, Szászok-erdőaja, Kiriptó, Temető-aja, Kúsó-tér, Nagy-óda, Kígyós-kút, Tógát, Szele-tartománya, Közbércz, Bikás, Peres, Bikásrétye, Csillaghegy, Csulokágy, Esővágott, Hátúsó-vágott, Szele, Tormás, Gödör-ágazat, Papszege, Varga Mihályszege, Bornyú-kert, Árpa-kert.

S z á s z F e r e n c z.

Jobbágyfalva.

(M.-Torda-m. Nyárad-mente.)

Lapas, Kis-erdő, Bongur, Lügözsd, Izsó-düllő, Nagyberek, Csere-düllő, Felhágó, Hosszú-Aszó, Hegyesi-erdő, Falu-erdeje, Csere, Eszaki-erdő, Gyertyán-erdő, Nagyrét.

S z á s z F e r e n c z.

Kelementelke.

(M.-Torda-m. Kis-Küküllő-völgye.)

Határágy, Szőlő-Ropó, Ropótető, Csilaghegy, Pusztatető, Vápa-szőlő, Dombszere, Nyárfaszere, Eléjáró, Komlószeg, Orotvány, Szüget (Sziget), Lókötó, Kercjáró, Nagynyil, Kisnyil, Fenék, Csorbát-Vadalmfák, Tóköze, Virgó, Tökés, Kövecs-alja, Térföld, Székremenő, Csulokágy, Kús-bükk, Pálseréje, Által, Kút-völgye, Csogó, Falufelje, Horgas, Banczák, Pusztá.

S z á s z F e r e n c z.

Maros-Szent-Király.

(M.-Torda-m. Marosvölgy.)

Templomtér, Bogics, Templom-vége, Templom-völgy, Berek, Köziberek, Grázna, Meleg-oldal, Bese, Ponya, Nyáras, Kerekdomb, Szőlő-völgy, Avas, Bikás.

S z á s z F e r e n c z.

Mező-Bánd.

(Maros-Torda-m. Mezőség.)

Csorgó, Kiserdő (szántó), Omlás (magas hegyoldal, néphit szerint egy óriás leány lakása. A hegy minden hét esztendőben megnyílik lakója, az óriás kisasszony kijön a hegy aljában levő forrásból vizet inni. Míg oda jár, a ki elég ügyes, serény, temérdek kincset hozhat magának a megnyílt hegy belsejéből. Azonban, ha elég gyorsan nem jő ki s óriás lakója benntalálja 7 év előtt nem menekszik fogságából.), Kistelek, Halál-útja, Fizesgát, Balogrét, Feljáró, Rózsáspad, Hidegvölgy (szénafű), Adós, Adós-észka, Adós-kútja, Adós-oldal, Remekes, Kigyó-hagymás, Tő-tere, Gerebenesi-út, Mozsnyák, M o z s n y á k kútja (a hely közepén levő híres, jó vizű kútról), Gerebenesi-rét, Sötét-völgy, Derekulja (szénafű), Hurubák, Kopacsél, Madarasi-erdő, Mókája, Csükmőgy, Csükmőgy-pataka, Egerházi malma (rét), Popája, Gátora, Kozsba, Teleki lábja, Magyarok tava, Kincses-kút, Kincses rétje, Szőlőmege, Szőlőalja, Verpelőcz, Verpelőcz tava (kender áztató kis tó), Nagy tó (udvari birtok), Czigófája, Csonkás, Csonkás rétje, Csonkás kútja, Csonkás erdeje, Tilalmas (tagosítás előtt közlegelő), Megye erdeje (ref. eklézsiáé), Hula, Tanorok, Pap-patakja, Dombok köze, Kertek mege, Csender, Csender-tető, Csender kútja, Források, Források kútja, Nagy-völgy, Nagy-völgy kútja, Malom-tető (a

malom felett levő hegy) Bitykó (kitünő vizű kút a szénafűben), Zsidó Ferkő, Malom-rét.

S z á s z F e r e n c z.

Mező-Bergénye.

(Maros-Torda-m. Mezőségi rész.)

Lázár-völgy, Közép-orr vagy Közép-aj, Tövisses, Falurétje, Telek oldal, Kincses, Borsószer, Dombodfű, Külső-belső Szabadfű, Tulsó-Sóspatak, Innenső-Sóspatak, Kisszénafű, Fertáj, Péterek gödre, Innenső sóspataki oldal. Gárgyó alja (czigányszó), Gárgyó-tető, Felső-zabszer, Alsó-zabszer, Monostori kútja, Felső-alsó-Kollát, Buturai, Büdös-sár, Megnéző-alja, Hosszú, Borozdák-köze, Temető-tető, Lókötó, Vackorfák-köze (Salakány), Kis-Szugoj, Nagy-Szugoj, Kis-hegy, Omlás, Alsó-Lókötó, Nyáras-patak, Kútpis-kút, Alsó- és Felső-rét, Tollas oldal, Szőlő-oldal, Nyerges-oldal, Tó, Megye-erdő, Falu-Lázár-erdő.

S z á s z F e r e n c z.

Mező-Madaras.

(Maros-Torda-m. Mezőségi rész.)

Borju-tilalmas, Büdes-tó, Kilip, Szőlőmegett, Nádashegy, Szőlők alatt, Tövisség, Malomoldal, Fogadónál, Soós Pápad, Határ-hegy, Örök, Verőfény, Kilenczes, Istentava (valamikor legelő volt a helye; egyesek állítása szerint kútásáskor szakadt fel vízmennyisége, mások szerint meg egy égiháboru alkalmával borította el a helyet a víz. Valószínűleg vulkanikus erő alkotta; az égiháborus néphagyomány is emellett szól), Kilenczes észka, Harmad-völgy, Nagy-völgy, Szénás-ágy, Megyes-pad, Paprét, Alsó-tó, Somomlás, Sós-kút melléke, Rózsa-kút, Tizedes, Kaptánylyuk, Agyagos, Gyümölcs-kút, Sós, Dércsel oldal, Csorgó. A k a s z t ó f a - s z e r e (a hagyomány szerint akasztófa állott ott), K i n c s e s d o m b (alatta kincs van; a róla szóló monda, egészen ugyanaz, mint a bándi Omlás-hegyhez fűzött), G y i l k o s (meredek, rossz közlekedési hely. Hagyomány szerint Borbély Lőrincz fát hozott a Gyilkoson, de kerékkötője elszakadt s őt a szekér oda ölte), F e k e t e (hajdan az odatelepített fekete ráczok szállása), C s e p n y ó d (a rácz falu közepe), L e g é n y e k s z é n a f ü v e (közhely volt, melyről ki-ki a mennyit egy nap alatt lekaszálhatott, az az övé volt), S z e g é n y s z e r (ebből, ki a mennyit szánthatott, az volt az övé), F e l s ő - t ó (Rákóczi György 23 székely

emlérnek adta. Volt főbíró s ez minden esztendőben egyszer lakomat kellett adjon a gazdáknak. Ennek két fogásból kellett állnia s az első húsos volt mindig. Bor is bőven kellett legyen, hogy a gazdák berughassanak, kiket aztán a főbíró vitetett haza.)

Az egész madarasi határ különben 6 és fél tábla: 1. Domokos t., 2. Szabad t., 3. Kornis t., 4. Szabad t., 5. Szentkeresztű Sándor t., 6. Bethlen t. A fél tábla 15 emberé.

S z á s z F e r e n c z.

Mező-Panit.

(M.-Torda-m. Mezőség.)

Kékhíd, Tanorak, Főnyil, Fődek-aja, Borsos-ágy patakja, Cserepad, Nagyverem-aja, Boncza észka, Boncza orra, Tekenyő s a ja (ide telepedtek le először a falusiak), Östél, Kador-tető, Tizedes (udvari birtok volt; 1855-ben vették meg a falusiak gr. Bethlen Miklóstól), Kistizedes, Kristók bércze, Bándi ódal, Keresztüljáró, Telek (udvari birtok), Bikafű, Szénafű, Szegényszer, Szakadás a ja, Huggó domb, Bedárka, (Bedeárka), Haresa a ja, Temető lábja, Fagygyas (legelő), Fagygyas-tető, Jobbágyok szőlője, Tyukszófű, Tyúkszó a ja, Szilas, Porgolát-járó, Kert megett levő láb, Omlás, Pad, Padfő vagy Borozda-hát = Hőresekes = Macskahát, Főnyil, Alsó-rét, Békástó, Cserei-rét, Agyagos ódal, Borsfű a ja, Ropó, Szakasz ódal, Hármás út, Csere, Szakasz úttya, Farkas juk, Petéék erdeje, Kis haresa, Nagy haresa, Szénás-ágy, Két cserekor, Lázár-csere, Csere-hágó = Lázár-csere-aja, Észak, Bokor-aja, Szalonnás út (szalonnát loptak rajta), Cserei-rét, Báró tanarokja, Nyáras, Juk, Lupuj ódal, Lupuj ódal a ja, Otvány erdő, Szőlőfő, Ponk, Sikó hegy, Nagy-hegy, Gr. Bethlen Miklós-hegy, Ponk-aja, Kicsi ponk = Tingó-kút, Gálderdeje, Priske, Dal-megi, Dal szöllő.

S z á s z F e r e n c z.

Náznán-falva.

(M.-Torda-m. Maros-völgy)

Kertek mege, Szőlők mege, Szőlő, Hegyes alja, Hegyes-tető, Cserevápa Verőfénye, Fenék-tető, Bogács, Cserevápa észka, Csere-tető, Bordaszegi erdő, Bordaszegi legelőre járó, Kistekenyős, Felsőszilvás, Két útköze, Pusza szőlő tető, Pusza szőlő oldal, Horgas, Kápolna, Alsó szilas, Gyepüre járó, Hegy oldal, Nagy-tekenyős, Keresztűl, Hosszú, Bándi

bércz, Bergenyei völgy, Tóhely, Barázdák köze, Pad, Galambász, Szegényszer, Galambos alja, Alsó-nagy-rét, Bordaszegi nyilak, Kereszturi berek, Kerek rét, Felső nagy-rét, Véres-malom, Büdöskút, Szurdok, Orotvány, Cserke, Nagy-berek.

S z á s z F e r e n c z.

Vaja.

(Maros-Torda-m. Nyáradmenti rész.)
(Lediktálta: Bíró Imre 48-as honvéd.)

Aj, Alsó-rét, Lapos, Magyaros a ja, Tompos, Ódalkút a ja, Jakab-kút, Kövecses, Nyilpad, Kertek megett, Kijáró, Csere, Czapa-hegye, Cserna, Cserna-magyaros, Pakulár, Czég, Méhes-mező, Nyáros, Kopcz, Felső-rét, Szilkerék a ja, Szőlő-alatt, Tóköze.

S z á s z F e r e n c z.

EGYESÜLETI ÉLET.

Választmányi gyűlés.

Az E. K. E. június 27-én választmányi gyűlést tartott, melyen jelen voltak: Szádeczky Lajos dr. alelnök, Radnóti Dezső főtitkár, Kovács Géza titkár, Tanács József ellenőr, Palkovics József tiszt. tag, Apáthy Istán dr., Eisler Mátvás dr., Holló Károly, Jákegy Dániel dr., Kovács Dezső, Melitskó Frigyes, Nemes Győző, Papp Kristóf, Pap Mihály, Rigler Gusztáv, Török Imre dr., Solyom János, Versényi György dr., Ruzicska Béla dr. Elnököt Szádeczky Lajos dr. alelnök. Jegyzett Kovács Géza.

A múlt gyűlés jegyzőkönyve felolvastatván, minden megjegyzés nélkül hitelesítették.

A főtitkár jelentést tesz az okt. 12-én lefolyt zászlószentelő és múzeum-megnyitó ünnepekről, melyek a legszebb fénynyel és díszszel folytak le. Az elnökség a zászlószentelésen résztvett egyházi férfiaknak levélben fejezte ki köszönetét. Öfelségének, urunk és királyunknak, valamint József Ágost kir. herczeg Öfelségének küldöttség fejezte ki az egyesület háláját, hogy Öfelsége ünnepeinken legmagasabb személyét képviseltetni kegyeskedett és hogy József Ágost kir. herczeg Öfelsége személyesen részt vett ünnepeinken. A küldöttség tagjai Feilitzsch Arthur báró elnök és Daniel Gábor osztályelnök voltak. Mindkét helyen kegyesen fogadták az egyesület hódolatát. — A választmány a két ünnepről szóló jelentést örvendetes tudomásul veszi.

A főtitkár jelenti, hogy József kir. herceg június 9-én meglátogatta az egyesület múzeumát, a fogadtatás kellő díszszel történt, amennyiben Palkovics József tiszteleti tag vezetésével 10 választmányi tag várta Öfenségét. A kölcsönös üdvözlések után Öfensége részletesen megnézte a múzeumot és végül elismerésének adott kifejezést a látottak felett. Javasolja, hogy a látogatást vegye a választmány örvendetes tudásul és Palkovics József tiszteleti tagnak fejezze ki a választmány köszönetét, hogy az idő rövidsége dacára az egyesület meghívásának, illetve felkérésének oly készséggel eleget tett. — A választmány a javaslat értelmében határoz.

A főtitkár az egyesület anyagi ügyeiről részletes jelentést tesz. E szerint a radna-borbereki fürdő-megváltás összege 39,000 koronában a kincstár által folyósított. Ez összeggel, valamint a titkári hivatal által gyűjtött egyéb bevételekkel az összes fennállott adósságok törlesztettek.

A választmány örömmel értesül az előterjesztett jelentésből, hogy az elnökség az egyesület terhes adósságait kifizette és hogy a radnaborberek fürdő-vállalatot végleg átadta a kincstárnak. Jóváhagyja és megszavazza a történt kifizetéseket és az erre vonatkozó összes okmányokat átvizsgálás és a közgyűlésnek leendő jelentéstétel végett kiadja a számvizsgálóknak. Egyben kimondja, hogy az egyesület további bevételeiből elsősorban a még fennálló újabb terhek törlesztendők.

A főtitkár jelenti, hogy a múlt gyűlés lefolyása óta a következő fontosabb események merültek fel:

1. a belügyminiszter úr a sepsiszentgyörgyi közgyűlésen megállapított új alapszabályokat megerősítette;

2. időközben gyűléseket tartott a tisztikari tanács egy ízben Feilitzsch Arthur báró elnök, egy ízben Heppes Miklós első alelnök vezetésével; a turista osztály Melitskó Frigyes, a Székelyszakosztály 2 ízben Orbók Mór; a diákturistáskodást szervező bizottság 2 ízben Versényi György dr. és Orbók Mór, a múzeumi felügyelő bizottság 2 ízben Feilitzsch Arthur báró elnöklésével.

3. Az elnök távolléte alatt a folyó ügyeket Heppes Miklós első és Hanyag Oktáv második alelnök látták el;

4. kirándulásokat rendeztek a központ segítségével a brassói és kolozsvármegyei osztályok. Tervbe van véve

egy francia társaságnak Erdélybe jövelele. A kirándulásokra kért kedvezményes jegyeket a kereskedelmi miniszter nem adta meg;

5. képviseltette magát az egyesület a kolozsvári Rákóczi-ünnepen, az Erdélyi Irodalmi-Társaság emléktábla-leleplező ünnepén, a Szent Imre-társaság díszgyűlésén és a budapesti idegenforgalmi iroda gyűlésein;

6. a balneológiai szakosztály a budapesti Magyar Kereskedelmi Múzeumban az erdélyi ásványvizcekről állandó kiállítást rendezett be;

7. az eddig élvezett balneológiai segélyt 2000 koronát a földmivélsügyi miniszter megvonta az egyesülettől, hasonlóképpen a kereskedelemügyi miniszter megszüntette a portómentességet és a bélyegkedvezményt, utóbbi a háziipari segély czímen adott évi 3000 koronát is megvonta; a vallás- és közokt. miniszter a múzeum 3000 korona évi segélyét leszállította 1000 koronára és a szervezésnél felmerült rendkívüli kiadásokra sem szavazott meg semmit;

8. a biharmegyei alkotások látogatásának emelése céljából mozgalom indult meg Biharmegyében több osztály megalakítására;

9. a titkári hivatal szorgalmasan folytatta a taggyűjtést, melynek eredményét az „Erdély”-ben közzétette az elnökség;

10. az egyesület folyóiratából megjelent az 1—3. szám a tagok nagy része által kívánt új alakban és beosztásban. — A választmány a főtitkári jelentést tudomásul veszi Jékely Dániel dr. választmányi tagnak javaslatával, hogy az elnökség indítson mozgalmat egy szolnokdobokavármegyei osztály megalakítása tárgyában.

A főtitkár a múzeumi felügyelő bizottság nevében bemutatja a múzeumi belépő jegyekre vonatkozó intézkedéseket. E szerint a múzeum nyitva van mindennap és pedig hétfőn a kolozsvári közönség részére díjtalanul, vidékieknek 1 kor., kedden, szerdán 1 kor., csütörtökön a kolozsváriaknak díjtalan, vidékieknek 1 kor., pénteken és szombaton 1 kor., vasárnap pedig 50 fill., gyermekeknek mindenkor félár. Rendkívüli időben mindenkinek 2 korona. Iskolák csoportos látogatása személyenként 20 fill. Pálczák, esőernyők után 10 fill. fizetendő. Díjtalan napokon gyermekek és tanulók csak szülők vagy tanítók vezetésével nézhetik meg a múzeumot. E megállapodások a várossal kötött szerződés értelmében a város képviselőinek hozzájárul-

lásával hoztattak és a szerződés 10. pontja értelmében végérvényesek lévén, a tisztkari tanács azokat életbe léptette és a megfelelő belépő jegyeket kinyomatta. — A választmány midőn a felügyelőbizottság intézkedéseit tudomásul veszi, némely módosítással a megálapodásokat helyben hagyja.

A főtitkár jelenti, hogy az elnökség azzal a kéréssel fordult a vallás- és közoktatásügyi miniszter urhoz, hogy a múzeum jövő fejlődése érdekében a Mátyás király születési háza körül levő épületeket vásárolja meg, illetve e czélra 60.000 korona segélyt engedélyezzen. A miniszter ur e kérésre leküldötte szakközleg Kolozsvárra, hogy a helyszíni szemle alapján neki javaslatot tegyen. A miniszter úr ezek után hosszabb leiratban fejti ki a múzeum kulturális fontosságát és míg egyfelől nem zárkozik el a mostani helyiségnék kibővítésétől, mely esetben annak tulajdonjoga tisztázandó; másfelől felveti az eszmét, vajjon belemenne-e az egyesület abba, hogy a múzeum az egyetemi gyűjtemények részére építendő épületekben nyerjen elhelyezést és a tulajdonjog kérdésének tisztázása mellett az E. K. E.-múzeum e gyűjteményekkel szerves kapcsolatba hozassék. Tekintettel arra, hogy a kérdés végleges eldöntése a közgyűlés hatáskörébe tartozik és a várossal kötött szerződést is érinti: a főtitkár javasolja, hogy a miniszteri leirat tanulmányozás és megfelelő javaslat kidolgozása végett adassék ki a múzeumi felügyelő bizottságnak. — A választmány az egyesületre nézve a miniszteri leiratot rendkívül fontosnak tartja és mielőtt e kérdésben állást foglalna, e gyűlés kebeléből bizottságot küld ki, hogy a tisztkari tanács és felügyelő bizottság útján a közgyűlést előkészítő választmányi gyűlés elé részletes véleményes javaslatot dolgozzon ki. E bizottságba kiküldi Palkovics József tiszteleti tag elnöklésével Szádeczky Lajos dr. alelnököt, Jákey Dániel dr., Ruzitska Béla dr., Török Imre dr. és Tanács József választmányi tagokat.

A főtitkár jelenti, hogy a vallás és közoktatásügyi miniszter 1000 kor. és a földmívelésügyi miniszter 2000 kor. segélyt, mely a múzeum fejlesztésére engedélyeztetett, a múzeum szervezésével felmerült adósságok törlesztésére fordította az elnökség — Az állami segélyeknek a múzeum adósságaira történt felhasználását a választmány jóváhagyja, egyben azonban kimondja, hogy a múzeumi segélynek felemelését újból kérel-

mezi a vallás- és közoktatásügyi miniszter úrtól.

Ürmössy Sándor festő-művész az erdélyi néptípusokat megfesteni óhajtván, a kereskedelemügyi miniszter úrtól szabad vasúti jegy kieszközlését kéri. — A választmány e kérés teljesítését kimondja azzal, hogy a megfestendő képek megszerzése érdekében lépések teendők.

A főtitkár bejelenti, hogy a múzeum szervezése alkalmából átirunk Kolozsvár város tanácsához, hogy a Mátyás szobor pályázat munkáit engedje át a Mátyás király születési szobája részére. A város rövid úton intézkedett, hogy a szobrok — addig is, míg a közgyűlés e tárgyban érdemlegesen határozhat — a megnyitó ünnepre átengedtesse, most aztán a közgyűlés felhatalmazása alapján véglegesen átengedi a szobrokat a város tulajdonjogának fentartása mellett és azzal a kikötéssel, hogy az egyesület a szobrokat minden veszély és tűzkár ellen biztosítani tartozik. — A múzeumi felügyelő-bizottság a szobrokat hivatalosan is átvette és kimondotta, hogy e szobroknak kijavítása és elhelyezése költségeit, tekintettel arra, hogy a város a tulajdonjogot magának fentartotta, a várostól megtéríteni kéri. Ily czímen az egyesület ugyanis 384 kor. 08 fillért fizetett ki. A biztosításra vonatkozólag értesíteni határozta a várost, hogy az egyesület, mielőtt a város végleges választás megadta volna, a többi tárgyak közt 8000 kor. összegig biztosította a szobrokat tűzkár ellen az Adria biztosító társulatnál. — Kolozsvár város tanácsa 1903 márcz. 13-iki üléséből arról értesíti az egyesületet, hogy a kijavítás költségeit alap hiányában nem hordozhatja, a biztosításra nézve pedig nem veszi tudomásul a történt biztosítási eljárást, hanem követeli a külön biztosítást, és hogy a díjnyugtákat az egyesület félévenként szolgáltatassa be a városi számvevőséghez. A tisztkari tanács ezekkel szemben javasolja, hogy intéztessék a városhoz újabb kérés, melyben a történt biztosítás elfogadását és a költségek megtérítését kérjük. A választmány a tanács javaslatához azzal a módosítással járul hozzá, hogy a költségekre nézve csak a kijavítás összege kéressék a várostól, az elhelyezés költségeit viselje az egyesület; a biztosításra nézve pedig kérje fel a várost, hogy a folyó évre vonatkozólag a megtörtént biztosítási eljárást fogadja el, jövőre pedig a szobrokat biztosítsa a város maga.

Czárán Gyula tiszteleti tag je-

lenti, hogy a rézbánya vidéki turistaúta-
kat elkészítette és a ponori Csetatyé
feltárási munkálatait elvégezte. A föld-
munkálatért mindkét helyen 1100 ko-
ronát, a fa- és ácsmunkálatokért a po-
nori Csetatyénál 500 koronát számít fel
és kéri, hogy az 1600 korona összeg
részére folyósíttassék. A turista osztály
ezzel kapcsolatban jelenti, hogy a ponori
Csetatyét multévi aug. 17-én hivatalosan
is átvette, a rézbányai körútak átvétele
a folyó évre maradt. A történt munká-
latok részletes leírását Czárán a nyár
folyamán fogja benyújtani.

A választmány behatóan tárgyalván
az ügyet s minthogy M e l i t s k ó Fri-
gyes, a turista-osztály elnöke és A p á t h y
István dr. választmányi tag a mun-
kálatokról személyesen is meggyőződtek,
kimondja, hogy Czárán Gyulával szem-
ben kivétel tesz és a mennyiben a pénz-
tár fedezetről tud gondoskodni, az egész
összeget — esetleg részletekben is, —
folyósítja, figyelemmel az egyesület egyéb
még fennálló kötelezettségeire.

A turista-osztály javaslatba hozza,
hogy a választmány szavazzon meg a
révi szoros és a Bulcz völgy feltárása
1600 koronát. A tisztikari tanács ezzel
szemben utalva arra, hogy a folyó évi
költségvetés ki van merítve és hogy a
feltárára ajánlott két hely kívül esik az
egyesület alapszabályszerű működési ter-
ületén, ezért a turista-osztály javasla-
tát ez idő szerint nem támogathatja, ha-
nem indítványozza, hogy javaslat ter-
jesztessék a brassói közgyűlés elé a
jövő évi munkaprogrammba való felvé-
tel végett. A választmány a tisztikari
tanács javaslata értelmében határoz, egy-
ben kimondja, hogy az érdekelt közsé-
gek és birtokosok már előzőleg felké-
rendők, hogy nyilatkozzanak hajlandók-e
az egyesületet a terv keresztülvitelében
támogatni. Megelőzőleg helyszíni szemle
tartandó.

A turistaosztály megbízást kér, hogy
a folyó évi munkaprogrammba felve-
hesse a csákyai körút kiépítését, mely
a Csákya kőcsúcsát, a remetej szikla-
szorost és sziklakaput s ezekhez még
a Mátyás-korabeli Monastir nevű oláh
templomot fűzné koszoruba. A költsé-
gekre 400 koronát kérne.

A tisztikari tanács e körútnak el-
készítését felette kívánatosnak tartaná,
mert ennek közelében az egyesületnek
két berendezett menedékháza van: a
piliszi és ponori. Minthogy azonban a
költségekre nézve fedezettel nem ren-
delkeznek: kéri, hogy ez a terv is ha-
lasztassék a jövő évre és előzőleg az
érdekelt községekkel történjék megállá-
dás a költségekhez való hozzájárulás
érdekében. — A választmány a tisztikari
tanács javaslatát határozattá emeli.

Hasonlóképen a turista-osztály a
skerisórai jégbarlang feltáráására vonat-
kozólag szintén 400 korona költséget
kér, melyből a skerisórai körút volna
elkészítendő. — A tanács javasolja, hogy
a jövő évi munkaprogrammba e hely
feltárása felvéttessék. A választmány így
értelemben határoz.

A brassóvármegyei osztály kéri,
hogy a választmány a csukási menedé-
kház költségeire mintegy 1200 korona
költséget szavazzon meg. A választ-
mány az osztálytól előbb részletes költ-
ségvetést és tervrajzot kér. — A k á n y a f ő i
messzelátóra vonatkozólag főtitkár jelenti,
hogy a földmivelés-
ügyi miniszter 80.000 fenyőcsemétét
ajándékozott fásításra és hogy az útké-
szítés, padok elhelyezése s a védőszin
építése megkezdett. A választmány a
tisztikari tanács javaslatára folyósítja a
szükséges összegeket és A p á t h y Ist-
ván dr. javaslatára a padok helyének
megjelölésére és a szükséges további
pótlások végett, valamint a kivágandó
fák megállapítására H a n g a y Oktáv
elnöklété alatt T a n á c s József, H o l-
l i t z e r Nándor és K o v á c s Géza ta-
gokból álló bizottságot küldi ki. —

S i k ó Kanut kéri, hogy a rekcizeli
út kocsúttá alakíttassék át és a Sztancsu-
j-tanyánál vendéglő építtessék. A választ-
mány a vendéglő építését eljéti. Az út
átalakítására vonatkozólag pedig helyszíni
szemle tartását mondja ki.

Főtitkár jelenti, hogy földmivelés-
ügyi miniszter úr a detonatai menedék-
ház bérösszegét elengedte és csak 40 kor-
onát őrízti díjat állapított meg. Örvende-
tes tudomásul szolgál. —

Több apróbb ügy elintézése után a
gyűlés véget ért. —

„Pátria” nyomda, Budapest.

Urmösi Sándor festménye után.

Az E. K. E. menedékháza a Kis-Királykő oldalán.
(Háttérben a Nagy-Királykő.)

